

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Itsenäistyvän nuoren tukeminen Hyvösen lastenkodissa

Tuija Ahola

Kansalaistoiminnan- ja nuorisotyön koulutusohjelma

Yhteisöpedagogi

(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 03 / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Tuija Ahola	Sivumäärä 60 ja 5 liitesivua
Työn nimi Itsenäistyvän nuoren tukeminen Hyvösen lastenkodissa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Juha Niiranen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Helsingin kaupunki/Sosiaali- ja terveysvirasto/Hyvösen lastenkoti	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö tavoitteena on itsenäistyvän nuoren tukemiseen liittyvän työskentelyn kartoittaminen ja sen kehittäminen Hyvösen lastenkodissa. Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen teemahaastattelu lastenkodin henkilökunnalle.</p> <p>Opinnäytetyön merkitys on tarpeellinen Helsingin kaupungin lasten- ja nuorisokotien muutoshankkeen tuodessa uusia organisaatio muutoksia. Esimerkkinä on asumisharjoittelun siirtyminen oman johdon alaisuuteen. Muutoshankkeen esityksessä toivotaan asumisharjoittelun tulevan tunnetuksi työmuodoksi myös lastensuojelulaitosten työntekijöille.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoitus on työntekijöiden haastattelujen avulla koota ne työmenetelmät- ja tavat mitä Hyvösen lastenkodissa käytetään itsenäistyvän nuoren tukemisessa. Itsenäiseen elämään siirtyminen edellyttää nuorelta tiettyjen asioiden riittävää hallintaa kuten sitoutumisen itsenäistymisprosessiin.</p> <p>Tärkeimmäksi menetelmäksi koetaan omahoitajuussuhde. Tarpeelliseksi perustyövälineeksi todettiin itsenäistymissuunnitelman tekeminen henkilökohtaisesti kohdentaen nuoren tarpeisiin. Aiemmin tunnettujen menetelmien käyttäminen oli vähäistä.</p> <p>Hyvösen lastenkodin oma itsenäistymissoluasunto, sen käytön uudistaminen ja infopakettin tekeminen omahoitajalle itsenäistymisprosessin tueksi nousi kehittämisen kohteiksi. Helsingin kaupungin asumisharjoittelun tunnetuksi tekeminen Hyvösen lastenkodin työntekijöille ja sen mahdollisuuden hyödyntäminen oli yksi kehittämisen kohde. Tämä oli myös toivomuksena muutoshankkeen esityksessä.</p> <p>Jatkotutkimuksena voisi olla jälkihuollon kehittäminen Hyvösen lastenkodin työntekijöiden toimenkuvissa. Hyvösen lastenkodin työntekijät tekevät jälkihuoltoa jo nyt pois muuttaneiden nuorten osalta, vaikka sitä ei ole tällä hetkellä viety toimenkuviin. Toisena tutkimuksen kohteena voisi olla itsenäistyvien nuorten tarpeisiin kohdentava sijaishuollon toiminta.</p>	
Lastensuojelu, lastensuojelun jälkihuolto, kehityspsykologia, traumatisoituminen, nuoruus, aikuistuminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Tuija Ahola	Number of Pages 60
Title Supporting young people to become independent in Hyvönen Children's home	
Supervisor(s) Juha Niiranen	
Subscriber and/or Mentor City of Helsinki/Social affairs and Health Agency/Hyvönen Children's home	
Abstract <p>The aim of the thesis is to review and improve upon work related to the supporting of the young and therefore, gaining independency in Hyvönen Children's Home. The research method is a qualitative-themed interview for personnel at the children's home.</p> <p>The theses is necessary as an transformation project, with children and youth home at Helsinki city brings changes to the organizations. For example, the housing training is relocated under its own management. The presentation of the transformation project encourages employees in the children's home to recognize housing training as a work form.</p> <p>The purpose of the interviews is to gather information about the work methods that are used in the process of supporting the young who are becoming independent in Hyvönen Children's Home. The transition into an independent life requires specific skills to manage certain affairs, such as a commitment to the process of gaining independence.</p> <p>Having a relationship with a personal nurse was said to be the most important working method. Making an individual plan for gaining independence was seen as an essential working method. Using an umbrella portfolio or role map of becoming independent, as a working method was quite minimal.</p> <p>The Shared apartments of adolescents at Hyvönen Children's Home and reforming of usage of those role as developmental targets. The use of information folders, for the personal nurse to support their work, was also recognized. In addition, to make housing training as a known method of work was seen important, since several employees were not familiar with it. This was also requested, in the presentation of the transformation project, by the children and youth home of Helsinki City.</p> <p>Developing the aftercare could be a theme for further research as a part of Hyvönen children's home. For the part of those who have moved away, this was already done as part of a job. The people interviewed found it possible to be a part of the function of the children's home. Another further research theme could be a foster care project that would offer better opportunities to young people in becoming independent.</p> <p>Adolescents who have better life management skills could use housing training thus leaving room for those who need more supportive care. This would be cost beneficial and bring savings to child protection, as institution costs are higher versus the cost of housing training. However, treatment must not suffer from the reforms. That is the absolute stipulation.</p>	
Child welfare, child welfare aftercare, developmental psychology, trauma, adolescences, adulthood	

SISÄLLYS

Johdanto

1. LASTENSUOJELU SUOMESSA	5
1.1 Kodin ulkopuolelle sijoitetut ja huostaan otetut lapset koko maata koskevissa tilastoissa	6
1.2 Avohuolto ja sijaishuollon eri muodot	7
1.3 Asumisharjoittelu ja jälkihuolto	9
3.1 Sosiaalisen vahvistamisen merkitys nuoren elämään suhteessa työntekijän ihmiskäsitykseen	18
4. HYVÖSEN LASTENKOTI	21
5. ITSENÄISTYMISPROSESSIN TUKENA KÄYETTÄVIÄ TYÖMENETELMIÄ	22
5.1 Umbrella-kansio	23
5.2 Itsenäistyvän nuoren roolikartta	24
5.3 Omahoitajuus, dialogi ja vuorovaikutus	26
6. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	30
6.1 Tutkimusongelma	30
6.2 Tutkimusmenetelmä	30
6.3 Haastattelujen toteutus	31
6.4 Aineiston analyysi	32
7. TULOKSET	33
7.1 Nuoren itsenäistymisprosessin tukeminen Hyvösen lastenkodissa, yhteinen linjaus talossa ja osastoilla	33
7.2 Itsenäistymiseen vaikuttavat tekijät, huolenaiheet, mitä pitäisi olla kunnossa ja miten voidaan tukea	35
7.3 Itsenäistymisvaiheen tueksi tarkoitetut työmenetelmät	39
7.4 Omaohjaajan ja asumisharjoittelunohjaajan tai jälkihuollon työntekijän välinen yhteistyö	40
7.5 Omaohjaajan työn tukeminen nuoren itsenäistymisprosessissa	42
7.6 Työntekijän havainnot ja pohdinnat itsenäistyvän nuoren käytöksessä ja olemuksessa asumisharjoitteluun siirtyessä ja itsenäisen elämän alkaessa	43
7.7 Nuoren tukiverkosto ennen ja jälkeen asumisharjoittelua/jälkihuoltoa. Asumisharjoittelun tai jälkihuollon sujumisesta tiedottaminen.	45

7.8 Mitä muuta haluaisit vielä kertoa nuoren itsenäistymisprosessista ja asumisharjoitteluun tai jälkihuoltoon siirtymisestä?	46
8. KEHITTÄMISIDEOITA	47
9. JOHTOPÄÄTÖKSET	51
Pohdinta	57
LÄHTEET	61
LIITE 1	64
LIITE 2	65
LIITE 3	66
LIITE 4	67
LIITE 5	68

JOHDANTO

Itsenäistymisvaihe on kaikille nuorille haaste. Lastenkodissa asuvalle nuorelle se on usein haasteellisempaa kuin kotona asuvalle nuorelle. Syitä tähän on nuoren oman huostaanoton kokemisen tuomat tunteet ja haastavat kokemukset jo ennen huostaanottoa. Lisäksi nuori on saattanut käydä läpi useankin eri sijoituksen kautta ennen lastenkotiin päätymistään. Nuorella saattaa olla ongelmia liittyen omaan elämänhallintaan. Nuori ei esimerkiksi ole koulukuntoinen, hänellä on päihteidenkäyttöä, mielenterveysongelmia, heikko itsetunto tai hänellä saattaa olla lausunto jostain erityisvaikeudesta kuten varhaisen vuorovaikutuksen tuomista ongelmista, jotka ovat vaurioittaneet kasvua ja kehitystä, neurologinen diagnoosi tai diagnoosi kehitysviivästä tai lievästä kehitysvammasta. Nämä tuovat omat haasteensa itsenäistymiseen. Tässä työssäni en niinkään pureudu kyseisiin erityisvaikeuksiin millaisia ne ovat vaan miten nuoria voidaan tukea tästä huolimatta. Lastenkodista nuoren on lähdettävä viimeistään 18-vuotiaana tullessaan lain mukaan täysi-ikäiseksi. Usein lastenkodista muutetaan jo aiemmin asumisharjoitteluun. Lastenkodin työntekijöiden on kyettävä kaikista nuorella olevista haasteista huolimatta valmistaa nuori kohtaamaan itsenäisen elämän haasteet. Työntekijöillä tulee olla mahdollisuus hyödyntää eri työmenetelmiä nuoren itsenäistymisen tukemisessa.

Opinnäytetyössäni avaan lukijalle yleisesti lastensuojelua ja sen toimintamalleja nojaten lastensuojelulakiin Suomessa. Lastensuojelulaki raamittaa sitä työtä, mitä lastenkodissa tehdään. Haluan tuoda myös esille huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten ja nuorten profiilia suhteessa sosiaalisen vahvistamisen merkitykseen, työntekijän ihmiskäsitykseen sekä nuoruuden kehitystehtävään korjaavana ikävaiheena. Tietoperustana käytän kehityspsykologiaa, kiintymyssuhdeteoriaa, lastensuojelua ja työyhteisön kehittämiseen perustuvaa kirjallisuutta. Työmenetelmiä avaan niihin liittyvien oppaiden avulla.

Tutkimusmenetelmäni on kvalitatiivinen teemahaastattelu. Haluni haastatella lastenkodin työntekijöitä nousi huomiosta, kuinka paljon vastaavia opinnäytetöitä on tehty haastatteleamalla lastenkodissa asuvia nuoria. Opinnäytetyössäni tarkastelen niitä työmenetelmiä- ja tapoja Hyvösen lastenkodissa, joilla voidaan tukea lastenkodissa

asuvan nuoren itsenäistymisprosessia ennen asumisharjoitteluun tai jälkihuoltoon siirtymistä.

Haastattelujen avulla tuon myös esiin työn kehittämisen näkökulman. Haastatteluissa ilmeni henkilökunnan halu saada kehitettyä Hyvösen lastenkodin yläkerrassa olevaa kahden hengen itsenäistymissoluasuntoa paremmin toimivaksi ja suunnitelmalliseksi kokonaisuudeksi. Soluasunto on Hyvösen oma asumisharjoittelumahdollisuus ennen täysi-ikäisyyttä nuorille, jotka eivät palaakaan takaisin omaan kotiin.

Työn kehittäminen on jatkuvaa ja työntekijöiden tulisi voida omien kokemustensa pohjalta saada mahdollisuuden tuoda esiin käytännössä hyviksi koettuja työmenetelmiä. Hyvösen lastenkodin henkilökunnalla oli paljon kehittämiskelpoisia tapoja tukea itsenäistyvää nuorta. Olen koonnut niistä oman osuuden haastattelujen loppuun.

Itseäni kiinnosti myös, tunnetaanko Hyvösen lastenkodissa Helsingin kaupungin tarjoama asumisharjoittelu sijaishuollossa oleville nuorille. Yllättävää oli, että asumisharjoittelu sekä tämän jälkeinen jälkihuolto oli usealle epäselvää.

Opinnäytetyö perustuu oman oppimiseni kannalta tärkeään aiheeseen itsenäistyvän nuoren tukemisessa ja tuomaan esille, mikä merkitys on omaohjaaja työskentelyllä itsenäistyvän nuoren kanssa. Lastenkotityö on vuorovaikutustyötä. Vuorovaikutukseen pohjautuu lasten ja nuoren tukeminen kaikilla kasvun- ja kehityksen eri osa-alueilla.

Opinnäytetyön aihetta esittäessäni Hyvösen lastenkodin johtajalle oli hän sitä mieltä, että aihe on ajankohtainen ja henkilökunnan kehittymisen kannalta tärkeä. Helsingin kaupungin lasten- ja nuortenkotien muutoshanke on tuonut lastensuojelun työntekijöille muutoksia ja hämmennystä oman työnkuvansa suhteen. Siksi toivon opinnäytetyöni antavan Hyvösen lastenkodin työntekijöille mahdollisuuden tämän kaiken muutoksen keskellä saada kehittää ja pohtia omaa työnkuvansa. Koen sen tärkeäksi voimavaraksi oman työn jaksamisen näkökulmasta. Haluan opinnäytetyöni olevan näkemys työntekijöiden konkreettisesta työstä ja heidän halustaan nähdä oman työnsä merkitys nuoren itsenäistymisprosessissa sekä kehittää sitä.

1. LASTENSUOJELU SUOMESSA

Lastensuojelu herättää tunteita ja jakaa mielipiteitä. Sillä on ihmisten mielissä eri merkityksiä, mutta monille se on tuntematonta harmaata aluetta. Lasten suojelua siinänsä on monikin asia yhteiskunnassamme. Sirpa Taskinen (2007,10) kirjoittaa lasten suojelun perustuvan kansainvälisesti tunnustettuihin oikeuksiin. Lapsilla on etusi- ja erityiseen suojeluun, oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Tavoitteena on turvata nämä oikeudet kaikille lapsille edistämällä lasten hyvinvointia, kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi ja toteuttamalla lapsi- ja perhekohtaista suojelua.

Taskinen erottelee lasten suojelun ja lastensuojelun. Erottelu on hyvä jäsentämään, mitä ne pitävät sisällään ja miten ne eroavat toisistaan. Lasten suojelua on myös yhteiskunnan palvelujärjestelmään kuuluvat peruspalvelut. Niitä ovat neuvolat, päivähoito, koulu, nuorisotyö, kotipalvelu, mielenterveys- ja päihdepalvelut, terveydenhuolto, liikuntatoimi ym.

Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla käsitetään sitä prosessia, mikä alkaa kun tehdään lastensuojeluilmoitus ja siitä mahdolliset jatkuvat toimenpiteet. Niitä ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto.(Taskinen 2007,12)

Lastensuojelulain ensimmäisessä luvussa sanotaan lastensuojelulain tarkoituksiksi turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.

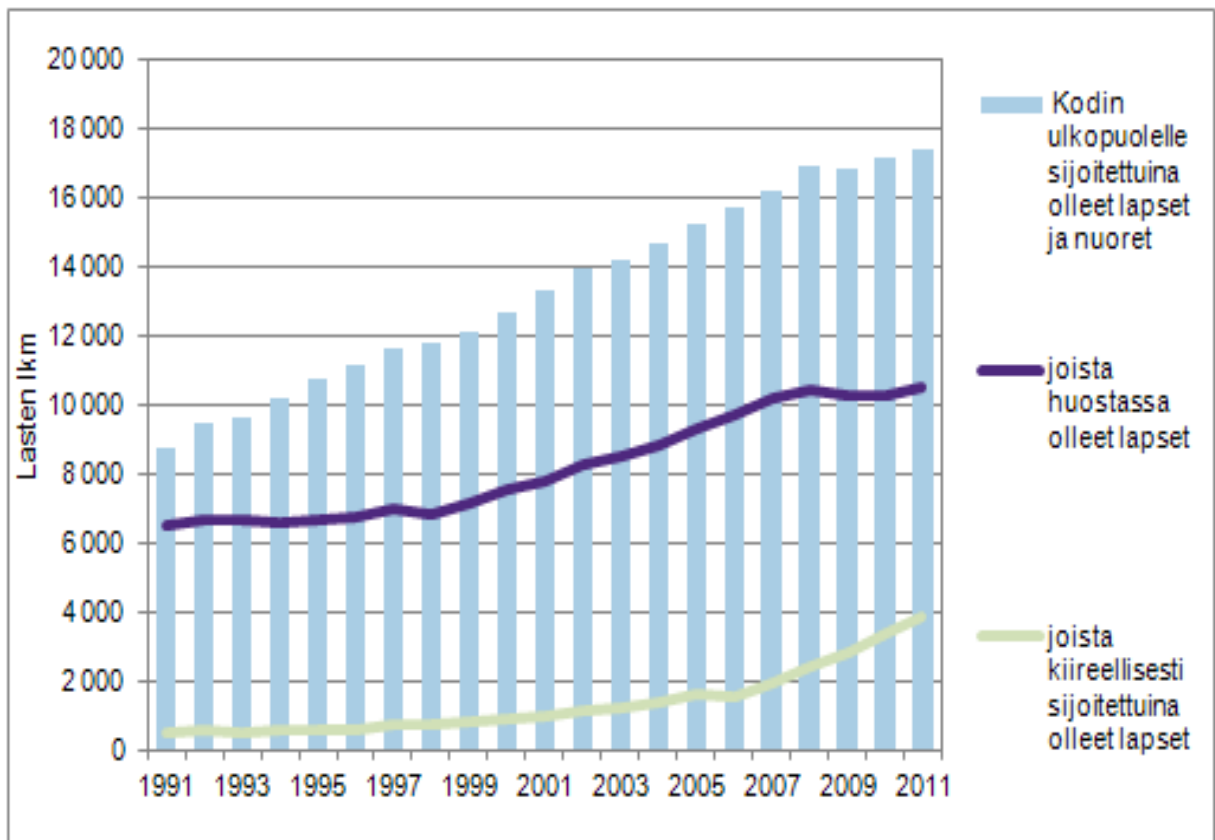

1.1 Kodin ulkopuolelle sijoitetut ja huostaan otetut lapset koko maata koskevissa tilastoissa

Huostaan otettujen lasten määrä vuonna 2012 oli 10675 pysyen edellisen vuoden tasolla. Uudet huostaanotot vähenivät 143 lapsella. Vähennys on 4 % vuoteen 2011 verrattuna. Yhteensä kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli viime vuonna 17830. Kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten määrä oli 3 994. Avohuollon asiakasmäärä kasvoi myös edellisvuoteen verrattuna 7 %. Asiakkaita avohuollossa vuonna 2011 oli 87200 lasta ja nuorta. Avohuollon asiakkaista jälkihuollossa on tästä määrästä 7000.

Alla olevasta taulukosta voi nähdä lasten- ja nuorten määrän kasvun kymmenen vuoden ajalta. Kyseessä ovat kaikki kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret. Taulukko kertoo hyvin selkeästi kodin ulkopuolelle sijoitusten olevan jatkuvassa kasvussa. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on noussut kasvuun 2007–2008 vuoden vaiheilla. Tuolloin on lastensuojelulakia uudistettu ja varsinkin kasvaneet lastensuojeluilmoitukset ovat näkyvillä noina vuosina, joiden perusteella kiireelliset sijoitukset ovat nousseet.

Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991–2011*

*Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin.

THL 2013

1.2 Avohuolto ja sijaishuollon eri muodot

Avohuollon palvelut ovat ensisijainen tukitoimenpide lastensuojelussa. Niitä on monia muotoja aina päivähoidosta tukiperhe- tai henkilötoimintaan. Perhetyö, koko perheen sijoittaminen perhe-tai laitoshoidon ovat myös avohuollon tukipalveluja. Nuori-ikäisen ollessa kyseessä avohuolto voi tarjota tukea koulunkäyntiin, ammatin ja asunnon hankkimiseen, työnhakuun aina harrastuksista ihmissuhteiden ylläpitoon.

Avohuollon tukitoimena voidaan myös päätyä sijoitukseen. Tällöin huoltajilla säilyvät kaikki huoltajan oikeudet lapseen nähden ja he voivat vaatia halutessaan lasta välittömästi kotiutettavaksi. Koko perhe voidaan myös sijoittaa avohuollon tukitoimenpi-

teenä. Lapsen suostumusta ei tällöin tarvita. Ainoastaan silloin tarvitaan myös lapsen suostumus, kun on kyse 12 vuotta täyttäneestä lapsesta, joka sijoitetaan yksinään. On myös muistettava että avohuollon sijoitusta ei voida käyttää vaihtoehtona huostaanotolle jos, huostaanoton edellytykset täyttyvät. (Taskinen 2007,44)

Mikäli lastensuojelussa päädytään lapsen huostaanottoon, tehdään myös päätös sijoituspaikasta. Sijaishuollossa on eri mahdollisuuksia. Sijaishuoltoa tarjoavat sijaisperheet, ammatilliset perhekodit ja lastensuojelulaitokset. Sijaishuolto mietitään aina lapsen tarpeiden mukaisesti. Kiireelliseen sijoitukseen voidaan päätyä myös silloin, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muuten kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa. Syitä voivat olla puutteelliset elinolosuhteet tai vanhemman päihteidenkäyttö, sairaus tai onnettomuudet. (Sosiaaliportti/Lastensuojelun käsikirja.2013)

Sijoittaminen ja sijaishuolto ovat erillisiä toimenpiteitä. Sijaishuoltoa edellyttää huostaanotto.

Huostaanotto on lastensuojelutyön viimesijaisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Se on toimenpide, jossa puututaan voimakkaasti lapsen perustuslaissa säädettyihin oikeuksiin sekä toisaalta Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perheen itsemääräämisoikeuteen. Siten se on oikeusturvakysymys sekä lapsen, perheen että työntekijöiden kannalta. (Sosiaaliportti/lastensuojelun käsikirja.2013)

Huostaanottoa edeltää aina kaikki mahdolliset avohuollon tukitoimenpiteet, mitkä on katsottu soveltuvan lapsen ja hänen perheensä tilanteeseen ja tuen tarpeeseen. Mikäli nämä eivät ole riittäneet takaamaan lapsen turvallista kasvua ja kehitystä, on viranomaisen ryhdyttävä huostaanoton valmisteluun. Tähän kuuluu sopivan sijaishuollon muodon löytyminen, joka vastaa lapsen tarpeisiin.

Saastamoinen kirjoittaa vuonna 2004 julkaistuista valtakunnallisista laatuksiteereistä, joiden mukaan myös sijoituksista vastaavat sosiaalityöntekijät voivat käyttää kriteereitä sen varmistamiseksi että lapsi voitaisiin sijoittaa ensimmäisellä kerralla pysyväan paikkaan. Toistuvat sijoitukset ovat lapsen kehityksen kannalta vahingollisia.

Sijoituksessa olevan lapsen hoito ja kasvatusta tulee olla lapsilähtöistä, yksilöllistä ja hänen yksityisyyttään tulee kunnioittaa. Lapsen täytyy saada kokea olevansa hyväksytty ja saada osakseen ymmärrystä, turvaa, hellyyttä ja huolenpitoa erityistarpeet huomioiden. Aikuisen läsnäolo on tärkeää ja lapsen tulee tuntea tullessa kuulluksi ja ymmärretyksi. Lasta tulee tukea harrastamisessa, koulunkäynnissä ja kaikissa hänelle tärkeissä valinnoissa tulevaisuutta ajatellen. Aikuisella on tärkeä tehtävä tuottaa tilanteita joissa lapsi saa onnistumisen kokemuksia, sosiaalista vuorovaikutusta ja siten luomaan läheisiä ihmissuhteita. Sijaishuollossa lasta opetetaan vastuunottoon oman arjen sujumisesta. (Saastamoinen 2010,2-3)

1.3 Asumisharjoittelu ja jälkihuolto

Jälkihuollolla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, jotka tukevat nuorta sijaishuollon päättyessä. Sijaishuolto voi päättyä joko nuoren kotiuttamiseen tai itsenäisen elämän aloittamiseen. Mikäli nuori aloittaa oman itsenäisen elämän, on tuen tarve erilainen. Tässä työssä tarkastelen juuri tätä vaihetta lastensuojelussa ja sitä miten sitä voidaan tukea mahdollisimman monipuolisesti ja ammattitaitoisesti. Asumisharjoittelu sijoittuu aikaan ennen varsinaista jälkihuollon vaihetta. Nuori on asumisharjoittelun aikana vielä sijaishuollon piirissä.

Yhteiskunnan puuttuttua lapsen elämään raskaimmalla mahdollisella tavalla hänen suojelemisekseen eli otettu pois omasta perheestä, on yhteiskunta velvoitettu myös kantamaan ottamansa vastuu kunnes lapsen tai nuoren lähiverkosto ja omat siivet kantavat. (Puonti, Saarnio, & Hujala 2004,263)

Lastensuojelulain kahdennentoista luvun mukaan lapsella ja nuorella on oikeus jälkihuoltoon. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 40§:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37§:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.

Sijaishuolto ja jälkihuolto ovat kokonaisuus, jota toteuttaa nuoren sosiaalityöntekijä ja sijaishuollon työntekijät yhdessä. Yhteinen päämäärä näillä tahoilla on tukea nuorta omaan itsenäiseen elämään omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi jolla olisi oma yhteisönsä tukenaan. Nuorelle on tärkeää saada tuekseen tuttu ja luotettava aikuinen, jolta tietää saavansa tukea ja joka on edelleen kiinnostunut hänen elämästään ja hyvinvoinnistaan. Taskinen toteaa myös jälkihuollon merkityksen olevan myös työntekijälle erityinen. Työssä jaksamisen ja työmotivaation näkökulmasta on tärkeää, ettei työntekijästä tunnu oman työn jäävän kesken. Työntekijälle on merkityksellistä saattaa nuori seuraavaan vaiheeseen työtä jatkavalle työntekijälle jälkihuollon puolella. (Taskinen 2007,88.)

1.4 Asiakassuunnitelma, hoito- ja kasvatussuunnitelma, itsenäistymissuunnitelma ja itsenäistymisvarat

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja nuorelle tehdään asiakkuuden alkaessa asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmaan kirjataan kaikki lapsen ja nuoren tuen tarve ja palvelut, joilla niihin pyritään sekä arvioitu aikamääre jonka sisällä pyritään niiden toteutumiseen. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös asianosaisten mielipiteet, jotka eriyvät tuen tarpeesta ja palveluista niiden järjestämiseen. Asiakassuunnitelma päivitetään kerran vuodessa.

Asiakassuunnitelmaan lisäksi tehdään myös sijaishuollossa olevan lapsen ja nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelma. Tämä tarkistetaan kaksi kertaa vuodessa, jolloin paikalla ovat kaikki asianosaiset kuten lapsi itse, vanhemmat, lapsen sosiaalityöntekijä ja sijaishuollon edustajat. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan tulee kirjata ylös yksilölliset tavoitteet lapsen hyvään hoitoon liittyen sijaishuollossa.

Hyvösen lastenkodin yhteiseen linjaukseen kuuluu oma itsenäistymissuunnitelma, josta kirjoitan tässä työssäni. Jälkihuollosta vastaava sosiaalityöntekijä tekee myös oman virallisen itsenäistymissuunnitelman ennen sijaishuollon päättymistä. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan liitetään Hyvösen lastenkodin oma itsenäistymissuunnitelma, joka kirjataan viimeistään nuoren täyttäessä 17 vuotta. Itsenäistymissuunnitelman tarkoitus on kartoittaa itsenäistyvän nuoren vahvuuksia ja tuen tarvetta. Suunnitel-

man pohjalta on lastenkodin henkilökunnan hyvä aloittaa itsenäistymisprosessin tukeminen yhdessä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa.

Lastensuojelulain kuudennen luvun mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, jollei asiakkuus pääty lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen tai kysymyksessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus. Asiakassuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Jälkihuollossa olevaa lasta tai nuorta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle tai nuorelle sekä hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muiden hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille.

Lastensuojelulain kahdennentoista luvun mukaan lastensuojelulain jälkihuoltoon kuuluu oikeus itsenäistymisvaroihin. Itsenäistymisvarat ovat tarkoitettu nuoren elämän tukemiseen sijaishuollon päättyessä. Itsenäistymisvaroista vastaa lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityöntekijä. Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 % hänen sosiaalil- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, kuten tuloistaan, korvauksista tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon.

Jollei lapsella tai nuorella ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14§:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia tai saamia taikka jos ne ovat riittämättömät, sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana.

2. ASUMISHARJOITTELU HELSINGIN KAUPUNGILLA

Lastensuojelulaitoksessa asuvalla nuorella on mahdollisuus siirtyä asumisharjoitteluun ennen varsinaista jälkihuollon tarjoamaa lastensuojelun tuettua asumista. Helsingin kaupungilla on asumisharjoitteluun tarkoitettuja soluasuntoja tytöille sekä pojille. Asumisharjoitteluun tarkoitettuja yksiöitä on myös saatavilla. Osa asumisharjoittelusoluista sijaitsee nuorisokotien yhteydessä. Muutoshankkeen myötä nuorisokodit on lakkautettu ja niiden yhteydessä olevia asumisharjoittelusoluja on sitä kautta poistunut käytöstä tai niistä on tehty työntekijöille toimistotiloja.

Asumisharjoittelupaikkoja on tällä hetkellä 34 paikkaa ja asumisharjoitteluohjaajia 13. Asumisharjoittelutoiminta koetaan kehittyväksi ja paikkoja tarvitaan lisää. Tästä on erillinen maininta Helsingin kaupungin lasten- ja nuortenkotien muutoshanke esityksessä. Samassa esityksessä kerrotaan asumisharjoittelun siirtymisestä oman johdon alaisuuteen, jolle kehitetään oma asiakasohjaus ja palvelun ohjauksen kriteerit. Asumisharjoittelun johtava ohjaaja on lastenkotitoiminnan päällikön alainen.

Asumisharjoittelun tavoitteena on antaa nuorelle riittävän hyvät eväät itsenäiseen elämään. Asumisharjoittelu on tarkoitettu niille nuorille, jotka asuvat sijaishuollossa ja ovat kykeneviä asumaan tavallisessa asuinympäristössä. Asumisharjoitteluun tulevalle nuorella ei ole siis tarvetta ympärivuorokautiseen hoitoon ja hän on mielellään suorittanut peruskoulun loppuun sekä on iältään 17-vuotias.

(Turpeinen 2013)

Nuoren päihteenkäyttö tulee olla hallinnassa asumisharjoitteluun siirtyessä. Mikäli nuori käyttää päihteitä, täytyisi hoitokontakti olla järjestetty. Tämä on asia johon tulisi kiinnittää ensisijainen huomio nuoren vielä ollessa osastolla. Nuoren oma psyykinen

vointi tulee kestää yksin olemista. Nuoren on osattava huolehtia mahdollisesta lääkityksestään.

Asumisharjoittelusta ei peritä vuokraa, vaan se on osa sijaishuollon palvelua. Mikäli nuorella ei ole työtuloja, maksetaan hänelle käyttövaroja n. 470 euroa kuukaudessa. Summa vastaa toimeentulotuen perusosaa. Tästä tulee maksaa omat ruoat, matkakortti sekä muut mahdolliset menot.

Asumisharjoittelussa nuorella on omaohjaaja, joka tukee ja opastaa nuorta itsenäistymiseen liittyvissä arkisissakin asioissa. Ohjaaja pitää säännöllisesti yhteyttä nuoreen. Tapaamiset ovat erikseen sovittu. Asumisharjoitteluohjaajalla on noin kolme nuorta asiakasta. Yhden hoitovuorokauden hinta on noin 40 % osaston vuorokausihinnasta. (Nuorisokotien asumisharjoittelun esite)

Asumisharjoittelun edullisuus verrattuna osastolla oloon on herättänyt myös ajatuksia siitä, pyritäänkö lastensuojelusta aiheutuvia kustannuksia välttämään sijoittamalla nuoria asumisharjoitteluun vaikka nuoren kunto ei ole siihen kykenevä. Edellinen maininta kuuluu pitkään lastensuojelussa olleen työntekijän pohdintoihin.

Joskus voi käydä myös niin, että nuoren asumisharjoittelu ei suju. Syyt saattavat olla monenlaiset. Päälimmäisenä kuitenkin ovat elämännäköntaidot, johon kohdentuu monia eri haasteita. Tällöin saatetaan päätyä nuoren saattamisesta takaisin osastolle. Usein osastolle palaaminen onnistuu, mikäli kyseessä on lasten- tai nuorisokodin oma asumisharjoittelu. Nuoren ollessa asumisharjoittelussa (Helsingin kaupungin asumisharjoittelu) nuorta tuetaan lisäämällä tukitoimia arjen sujumiseen. Näitä voivat olla asumisharjoittelun ohjaajan käyntien lisääminen ja muun henkilökohtaisen tuen kartoittaminen kuten työpajatoimintaan tai päihdearviointiin ohjaaminen.

Jos nuori ei kohtuullisen tuen avulla selviydy osaston ulkopuolella tai ei omalta osaltaan pyri suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin, hänet voidaan siirtää takaisin osastopaikalle. (Nuorisokotien asumisharjoittelun esite 2012; Helsingin kaupungin sosiaalilautakunnan lastensuojelujaoston ohje vuodelta 1986)

Osastolle palauttamisesta herättää ajatuksia nuoren osalta. Miten nuori käsittelee ja kestää taas uuden siirron? Onko osastopaikka sama kuin mistä nuori lähti asumis-harjoitteluun ja näin ollen onko samat aikuiset häntä varten? Voiko osastolle palaut-taminen olla nuorelle helpotus? Siirtymävaiheet ovat aina riskitekijöitä nuoren kohdal-la, jolla on takanaan monia eri sijoituspaikkoja ja muita katkenneita aikuissuhteita. Siirtoa on pohdittava tarkasti yhdessä nuoren kanssa sekä muiden yhteistyössä ole-vien tahojen kanssa.

3. TRAUMATISOITUNEET LAPSET JA NUORET

Itselläni on vahva kokemus ja näkemys varhaisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Työskennellessäni päiväkodin integroidussa erityisryhmässä vuosina 1998-2011, sain arvokkaan perustan työlleni ammattikasvattajana. Ryhmässämme oli suurin osa lapsia, joilla oli diagnoosina varhaisen vuorovaikutuksen häiriöt. Osalla lapsilla oli diagnoosina neurologiset kehityshäiriöt kuten autismin kirjoon kuuluvat asperger, ad/hd ja lapsuusiän autismi tai määrittelemätön kehityshäiriö. Osa lapsista oli lasten-suojelun avohuollon asiakkaita tai huostaan otettuja.

Varhaisen vuorovaikutuksen häiriöt näkyivät hyvin selkeästi lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa päiväkodin tuonti- ja hakutilanteissa. Osalla päiväkodin työntekijöistä oli kokemusta näiden ongelmien siirtymisestä sukupolvelta toiselle. He olivat aikanaan hoitaneet jo lapsen vanhempia ja nähneet samojen ongelmien siirty-vän perintönä eteenpäin. Vanhempien oma elämänhallinta oli heikkoa. Heillä oli työt-tömyyttä, päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia tai elämänhallintataidot olivat muista syistä jääneet kehittymättä. Koulutus oli jäänyt kesken jo peruskoulun osalta. Nämä asiat kävivät ilmi monissa eri verkostopalavereissa.

Tällä hetkellä työskentelen Hyvösen lastenkodissa ja koen näiden lasten olevan kuin edellä kuvaamani päiväkodin 3-6 vuotiaat, vain kymmenen vuotta vanhempina. Heillä on samoja ongelmia ja heidän vanhemmillaan myös, kuin päiväkodissa olevilla oli. Huostaan otetuilla sijaishuollossa olevalla lapsella ja nuorella on paljon negatiivisia kokemuksia, jotka ovat heikentäneet ja vaarantaneet hänen kasvuaan ja kehitystään. Useimmiten kokemukset ovat varhaisen vuorovaikutuksen tuottamia traumoja. Tällöin

puhutaan kiintymyssuhdehäiriöisistä lapsista ja nuorista. Heidän kehitys vaurioituu monilla eri kehityksen osa-alueilla. Näitä ovat tunne-elämä eli emotionaalinen kehitys, älyllinen eli kognitiivinen kehitys, ihmissuhteiden eli sosiaalinen kehitys ja fyysinen eli kehon perustoimintojen ja somaattinen kehitys. (Ketola, J. 2008,39)

Kiintymyssuhdetutkimuksissa on ajatuksena, että lapselle suotuisa sosio-emotionaalinen kehitys on riippuvainen ympäristöstä, mikä vastaa lapsen sosiaalisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin. Mikäli lapsen vanhempi reagoi johdonmukaisesti ja sensitiivisesti lapsen viesteihin auttaa hän samalla lasta tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. Näin lapselle syntyy kokemus siitä, että on hyväksyttävää viestiä tunteistaan ja kokemuksistaan muille johtaen myönteiseen lopputulokseen. Kokemuksilla on tärkeä merkitys emotionaalisen itsesäätelyn ja myönteisen itsetunnon rakentamisessa. (Lyytinen, Korhokangas & Lyytinen 2006,61)

Lastensuojelun tragedia siirtyy sukupolvelta toiseen, kun vanhemman oma kiinnittymissuhde on vaikeasti häiriintynyt. Tässä tapauksessa lapsenkin kiinnittyminen häiriintyy. Mikäli lastensuojelun asiakkuus siirtyy ”perintönä” eteenpäin, se saattaa tuoda esiin myös taipumusta väkivaltaisuuteen, masentuneisuuteen ja päihteiden väärinkäyttöön. Tutkimusten mukaan tämä edellyttää sitä, että myös lapsen kasvuympäristö on laiminlyövä tai pahoinpitelevä. (Hughes 2009,11)

Edellä kuvattu kierre on näkyvässä lastensuojelussa. Omassa työpaikassani olevien lasten vanhemmilla osalla on myös lastensuojelutausta. Kuinka lopettaa kierre onkin hyvä kysymys. Lastensuojelua tulisi uudistaa monin eri tavoin ja kiinnittää huomiota perhetyöhön lisäämällä siihen resursseja. Avohuollon perhetyötä kehittämällä huomioiden nuorisoiäkisten perheet, voisi olla ennaltaehkäisevää vaikutusta suuriin huostaanottojen määriin. Olen henkilökohtaisesti ihmetellyt, miksi neuvolatoiminta loppuu ennen koulun alkua. Koulun alkaminen on suuri muutos perheessä, jolloin tuen tarve on varmasti tervetullutta. Lapsen tullessa murrosikään vanhemmat tarvitsisivat entistä enemmän tukea voidakseen itse olla tukena murrosikäiselle lapselleen. Tukea pitäisi olla ensisijaisesti niille vanhemmille, joille vanhemmuus on haastavaa tai muuten oma elämänhallinta on sillä hetkellä kuormittavaa. Neuvolatoiminnan tulisikin mielestäni jatkua siihen asti lakisääteisenä, kunnes nuori täyttää 17-vuotta ja lapsilisäoikeus loppuu. Vanhempien tulee saada oikea-aikaista tukea ja ohjausta vaativaan

kasvatustyöhön, varsinkin mikäli perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai perheen oma elämäntilanne on ohut.

Käytännössä oirehdinta näyttäytyy monin eri tavoin. Lapsi ei ole oppinut tunnistamaan tunteitaan eikä oppinut nimeämään niitä. Itsesäätelyn oppiminen varhaisvaiheessa on tärkeää. Mikäli tätä ei nuori osaa niin pienikin tunnekuuhu aiheuttaa usein suuren reaktion ja käytös näyttää siltä kuin nuori olisi jatkuvasti ”poissa tolaltaan.” Toisaalta voi olla niin, että nuori on oppinut mukautumaan ja olemaan tarvitsematta mitään. (Ketola 2008,41)

Eriksonin kehitysteorian mukaisessa varhaisen aikuisuuden vaiheessa, jonka kehitystehtävä on läheisyys ja solidaarisuus vaarana on eristäytyminen. Mikäli nuori ei ole tullut hyväksytyksi ja ymmärretyksi saaden näitä tuntemuksia suhde omaan itseen on heikko. Tällöin nuori saattaa ajatella sulkevansa kaiken pois, koska hänet on joskus suljettu pois. (Dunderfelt 2011,236)

Sosiaalisen kehityksen alueella vauriot näkyvät vuorovaikutussuhteissa. Nuori on monesti rakentanut turvallisuuden tunteensa siten, että hän itse ohjaa ja johtaa vuorovaikutussuhteita eli kontrolloi kaikkea. Hän olettaa, että kaikki mukautuvat hänen kiinnostuksensa mukaisesti. Mikäli näin ei tapahdu, on konflikti valmis ja kiintymyssuhteen vakavasta vauriosta kärsivä nuori kokee tulleensa kaltoin kohdelluksi ja vetäytyy. Tällainen nuori tarvitsee jatkuvaa huomiota keneltä tahansa ja on erittäin altis hyväksikäytölle. Nuoren oirehtiessa tämän kaltaisesti tulisi rajojen ja rakenteiden olla hyvin selkeitä vahvoja häntä hoidettaessa. Nuori pyrkii tuhoamaan ulkopuolisen järjestyksen monin tavoin. Nuori ei koe olevansa vastuussa teoistaan vaan syy on hänen itsensä ulkopuolella. (Ketola 2008,42)

Eriksonin kehitysteoriaan nojaten nuoruuden kehitystehtävä on identiteetin muodostuminen voimanaan uskollisuus läheisiin ihmissuhteisiin. Konfliktien tai epäselvyyksien sattuessa nuori luovuttaa läheisten ihmissuhteiden lojaalisuudesta. Niillä ei ole silloin merkitystä. (Dunderfelt 2011,237)

Vaurioita kehityksessä esiintyy myös kognitiivisen eli älyllisen kehityksen puolella. Kiintymyssuhteen häiriöistä johtuu paljon myös kielellisen kehityksen vaikeudet. Ään-

teet, sanat ja yläkäsitteet eivät ole selvillä. Vaikeudet näkyvät myös tarkkaavuuden alueella. Oppimisessa on paljon vaikeuksia eri alueilla. Ajan, paikan ja syy-seuraus suhteet ovat epäselviä. Kellonajat, vuodenajat, kuukaudet ja looginen päättelykyky ovat haastavia. Omista kokemuksista on myös vaikeaa ottaa oppia. Tämä vaatii kasvattajalta kärsivällisyyttä toistaa samoja asioita. Lapsi ei ole saanut jaetun tarkkaavaisuuden kokemuksia varhaislapsuudessa, joita ovat esimerkiksi vanhemman ja lapsen välinen jaettu ympäristön, kirjan tai lelujen tutkiminen sekä varpaiden ihmettely. (Ketola 2008,41)

Varhaisen vuorovaikutuksen tärkeyttä tulisi korostaa vanhemmille. Monesti vanhemmat eivät välttämättä tule ajatelleeksi sen merkitystä myöhemmälle kokonaiskehitykselle. Vanhempien toiminnassa tärkeintä on vastavuoroisuus, vaihtelevuus, sisällön merkityksellisyys ja lapsen aktiivisen roolin tukeminen. Varhainen vuorovaikutus muodostaa tukirakenteen lapsen kehitykselle. Merkittävää on vanhemman taito tunnistaa, milloin lapsi tarvitsee tukea ja milloin tilaa ja vastuuta.

(Lyytinen,P. Korkiakangas & Lyytinen, H. 2006,64)

Vaurioituneesta kiintymyssuhteista kärsivän lapsen piirteitä kuvataan seuraavasti:

- yrittävät hallita kaikkia tilanteita, erityisesti hoitajiensa tunteita ja käyttäytymistä
- nauttivat yhteenotoista pakkomielteenä voittaa ne
- tuntevat voimistuvansa toistamalla jatkuvasti sanaa "Ei"
- aiheuttavat emotionaalista ja joskus myös fyysistä tuskaa toisille
- pitävät kynsin ja hampain kiinni kielteisestä käsityksestään itsestään
- rajoittunut kyky säädellä tunnetilojaan
- välttävät vastavuoroista hauskanpitoa, puuhastelua ja nauramista
- välttävät toisen tarvitsemista, avun ja palveluksen pyytämistä
- välttävät kehuksi tulemista ja sitä että kokisi olevansa arvokas
- välttävät olemasta rakastettu ja sitä että olisi erityinen jollekin
- peruskokemus itsestä on häpeän verhoama

(Ketola 2008,44;Hughes 1997)

Kaikki edellä esitetyt piirteet ovat tunnistettavissa lastenkodissa asuvilla lapsilla ja nuorilla. Joillakin on useampikin yllä kuvattu käyttäytymistapa, joillakin muutama. Vuorovaikutus onnistuu parhaiten kahden kesken nuoren ja lapsen kanssa, mutta

ryhmässä toimiminen on vaikeaa. Lapsi tai nuori kokee olonsa tällöin uhatuksi, jolloin joutuu ikään kuin puolustusasemaan. Hän saattaa kokea myös mustasukkaisuutta muiden saadessa huomiota aikuiselta. Usein tämä näkyy omaohjaajan antaessa huomiota muille.

Nuorelle omaohjaaja on tärkeä lähiaikuinen. Lastenkodin arjessa tämä näkyy siten, että nuorelle on tärkeää tietää omahoitajan työvuorot. Lastenkodin työntekijät tekevät kolmivuorotyötä ja näin ollen ei nuori muutamaaan päivään tapaa omahoitajaansa. Omahoitaja-aika on myös merkittävä. Omahoitaja-aika pyritään järjestämään pari kertaa kuukaudessa. Silloin oma aikuinen on yhdessä oman nuorensa kanssa. Tarkoituksena on viettää aikaa, joka on kohdistettu vain nuorelle. Aika voi olla mitä vain yhteisestä harrastamisesta vuorovaikutukselliseen keskusteluun.

Itsenäistymisen lähestyessä voi omaohjaaja-ajan hyödyntää itsenäistymisprosessin tukemiseen. Omassa työssäni olen huomionut omahoitaja-ajan merkityksen nuorelle. Tekeminen ei ole nuorelle pääasia vaan yhdessä oleminen. Nuori myös usein itse pitää huolta omahoitaja-aikojen toteutumisesta, jos niitä ei jostain syystä ole ehditty pitää suunnitelman mukaisesti. Aikuisen tarve on suuri kuin myös nähdyksi tulemisen merkitys on korostunut. Edellä mainittuja haetaan epätoivoisesti hinnalla millä hyvänsä.

3.1 Sosiaalisen vahvistamisen merkitys nuoren elämään suhteessa työntekijän ihmiskäsitykseen

Nuorelle siirtyminen asumisharjoitteluun ja jo sen mahdollisuuden puheeksi ottaminen voi olla nuorelle myös positiivinen asia, vaikkakin jännittävä. Tämä voi olla nuorta vahvistava kokemus, kun se on hyvin ja riittävällä tuella sekä ammattitaidolla tuettu prosessi. Sosiaalinen vahvistaminen on jokaisen ammattikasvattajan tavoite lastensuojelussa. Sen toinen käytetympi käsite on syrjäytymisen ehkäisy. Omahoitaja on sosiaalisen vahvistamisen ammattilainen.

Sosiaalinen vahvistaminen on lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista tukemista omaan elämänhallintaan. Nuoren elämässä elämänhallintataidoilla on suuri merkitys rakentaa ehyt tulevaisuus. Emotionaalinen ammattitaito on yksi tärkeä ominaisuus ohjaajalle hänen työskennellessään nuoren kanssa, joka tarvitsee erityistä kannattelua elämässään. Ohjaajan oma vuorovaikutusosaaminen ja kokemuksellinen oppiminen luovat vankan perustan emotionaaliselle ammattitaidolle. Tunnetaidot ovat synonyymi edellä mainitulle käsitteelle. (Lundbom & Herranen 2012,72)

Työntekijän omat arvot ja maailmankatsomus tukee luottamusta itseensä ja rohkeutta kohdata erilaisia asioita työssään. Sosiaalialalla työntekijä kohtaa monia ihmisiä eri elämäntilanteissa- ja vaiheissa. Sosiaalitoimessa humanistinen ihmiskäsitys on vallitseva. Humanismi korostaa ihmistä ainutlaatuisena. Ihminen on itsenäinen, luova, yksilöllinen ja tiettyssä määrin vapaa olento. Ihminen voi valita mikä on hänelle hyvää ja oikein. Humanistinen ihmiskäsitys ei kuitenkaan merkitse työntekijän oikeutta olla näkemättä pahaa vaan hän joutuu kohtaamaan sen lapsen rinnalla kulkiessaan. Ihmiskäsityksen rinnalla toinen tärkeä tekijä on työntekijän moraalit. Työntekijän tukena on oltava eettistä pohdintaa ja jatkuvaa asioiden arviointia.

Yhteistyö ja vuorovaikutus ovat asiakkaan, työntekijän ja koko moniammatillisen verkoston työn lähtökohtia. Ihminen on sosiaalinen olento ja vuorovaikutukseen perustuukin työntekijän ja hänen asiakkaansa välinen yhteistyösuhde. Työntekijän oman persoonallisen ja ammatillisen vuorovaikutuksen avulla asiakas saa ymmärrystä, välittämistä ja tukea. Työntekijältä odotetaan myötäelämisen ja kuuntelemisen taitoja. Työntekijän on oltava sinut omien elämäkokemustensa kanssa. (Bardy 2013,109-110)

Työntekijän omaan ammattitaitoon kuuluu myös osata tunnistaa omat rajansa ja rajoitteensa. Traumatisoituneiden lasten ja nuorten kanssa työskentely asettaa tiettyjä ominaisuuksia työntekijän omalle persoonallisuudelle. Työnohjaus on lastenkotityöskentelyssä oiva paikka harjoitella itsetuntemusta ja tunnistaa omat vahvuudet ja heikkoudet suhteessa oman tiimin jäseniin. Tämänkaltaisella työskentelyllä voidaan saavuttaa sellainen työtapo, josta hyötyvät kaikki ja erityisesti asiakkaina olevat lapset ja nuoret.

3.2 Nuoruusikä korjaavana ja kehittävänä ikäkautena

Nuoruuteen kuuluu mahdollisuus kokea ja kokeilla. Nuoruus on kehittymisen ja taantumisen aikaa. Fyysinen kehitys on yleensä tunne-elämän kehitystä jäljessä. Murrosikään liittyviä piirteitä voivat olla mielialan ja mielipiteiden vaihtelut, uppiniskaisuus, huonotapaisuus, epäsiisteys, puheen muuttuminen kiroiluun ja koulussa keskittymisvaikeudet sekä motivaation puute.

Taantuma tapahtuu yleensä psykososiaalisen kehityksen alueella, jolloin kognitiiviset taidot eivät taannu. Nuoruudessa tällä regressiolla on keskeinen merkitys, joka sisältää mahdollisuuden muuttaa aikaisempaa kokemusmaailmaa ja irtaantua siitä. Tämän tulee olla kuitenkin tilapäinen ja ohimenevä vaihe. Taantumana myötä lapsuuteen liittyvät toiveet onnistumisineen ja epäonnistumisineen sekä lapsuuden traumat palaavat uudestaan mielen työstettäväksi. Mikäli nuori on kykeneväinen kohtaamaan lapsuudenajan häiriöt, voidaan ne ratkaista ja korjata nuoruusiässä. Nuoruusiän aikana tapahtumat muuttavat persoonallisuutta ratkaisevasti. Aikaisemmat kehitysvaiheet vaikuttavat, samoin synnynnäinen kasvun ja kehityksen voima, tulevaisuudensuunnitelmat ja ympäristö. (Aalberg & Siimes 2007,74-77, 67).

Nuoruuteen kuuluu tulevaisuuteen suuntautuminen, mutta monet eri pettymykset ja vaikeat kokemukset voivat hidastaa tai jopa pysäyttää uskon ja luottamuksen kasvun nuorella. Tällöin on pienikin toivonkipinä elintärkeää. Vastavuoroiset suhteet auttavat nuorta selviytymään erilaisista haavoittavista elämäkokemuksista. (Lämsä 2009,224-225).

Lastenkodin työntekijöillä on suuri vastuu ja suuri mahdollisuus auttaa nuorta matkalla itsenäiseen elämään. Vuorovaikutus ja luottamus nuoreen saavutetaan määrätietoilla ja empaattisella asenteella. Työntekijältä vaaditaan kärsivällisyyttä saada aikaan vastavuoroinen suhde nuoreen, jonka luottamus aikuisiin on heikko. Nuori tarvitsee valtavasti aikuisen tukea pystyäkseen kohtaamaan menneisyyden varjot ja suunnatakseen katseen eteenpäin.

On muistettava, kuinka paljon huostaan otetulla nuorella voi olla äärimmäisiä huonoja kokemuksia lähimenneisyydessään. On kuitenkin hyvä korostaa myös toivon olemassa olosta ja sen käyttöä työvälineenä. Aikuisen tehtävä on tukea nuorta tässä ikäkaudessa ja opettaa realistista, mutta positiivista elämänasennetta.

Nuoruus on aikaa, jolloin pitää oppia uudestaan elämään ja ohjaamaan omaa elämäänsä oman yksilöllisyytensä kautta. Tämä aika alkaa nuoruudessa ja jatkuu läpi aikuisuuden eri vaiheiden. Nuoruudella on siis oma erityinen kehitystehtävänsä, joka on haaste. Tämän haasteen kohtaamien ja siitä selviytyminen mahdollistavat siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen. (Dunderfelt 2011,85).

Nuoruusikä voi olla myös uuden alun mahdollisuus, minkä lastensuojelulaitoksissa työskentelevät ammattilaiset tietävät. Rankasti oireillut turvaton nuori voi huostaanoton alun jälkeen asettua ja alkaa sopeutua turvallisempiin olosuhteisiin. (Sinkkonen 2010,97)

Oman näkemykseni mukaan tähän vaikuttaa erittäin paljon vanhempien hyvä yhteistyökyky. Sitä helpompaa nuoren tai lapsen on mahdollista sopeutua mitä paremmin vanhemmat hyväksyvät huostaanoton ja sijoituspaikan. Nuori ikään kuin saa luvan vanhemmiltaan asettua ja mahdollisesti kiinnittyä uuteen paikkaan.

4. HYVÖSEN LASTENKOTI

Hyvösen lastenkoti sijaitsee Helsingissä, Oulunkylässä ja Pukinmäessä. Hyvösessä on kuusi osastoa. Oulunkylän yksikön neljä hoito-osastoa ovat nimetty väreittäin. Sininen osasto sijaitsee A-talossa, jossa on myös koko talon keittiö, toimistotiloja ja asumisharjoittelu kahdelle hengelle. B-talossa sijaitsee kolme muuta hoito-osastoa, Punainen, Vihreä ja Keltainen. Pukinmäen yksikköön kuuluvat osastot ovat nimeltään Reimari ja Majakka. Reimarissa on viisi paikkaa ja 7+1 henkilökuntaa. Majakassa on seitsemän paikkaa ja 7+1 henkilökuntaa.

Hyvösen lastenkodin Oulunkylän yksikössä on oma kokopäiväinen psykologi tuke-
massa osastojen perustyötä ja sen kehittämistä. Psykologi tapaa lapsia ja nuoria se-

kä heidän vanhempiaan. Psykologi osallistuu myös lasten ja nuorten tuloneuvotteluihin, hoito- ja kasvatussuunnitelmien tekoon, sijoituksen tarkistuspalaveriin, koulu-, terapia- ja sairaalaneuvotteluihin sekä tapaa omahoitajia. Pukinmäessä on oma psykologinsa, joka tekee puolet työstään Lemmilän lastenkodissa Hyvinkäällä.

Lastenkodin tehtävänä on antaa pitkäaikaista hoitoa, kasvatusta ja kuntoutusta 10-17 -vuotiaille. Kuntouttavaa hoitoa annetaan psyykkisesti oirehtiville, asosiaalisesti käyttäytyville sekä lapsille ja nuorille jotka tulevat hoidollisesti ja kasvatuksellisesti riittämättömän vanhemmuuden kodeista. Suurimmalla osalla lapsista ja nuorista on koulunkäyntivaikeuksia. Lapsen tullessa Hyvöseen hänellä on usein takanaan monia eri sijoituksia.

Yhteistyö lapsen ja nuoren perheen kanssa on merkittävä osa lapsen hoitoa, kasvatusta ja kuntoutusta. Mikäli huostaanoton syyt eivät enää päde ja kotiolot sen sallivat on lähtökohtana se, että lapsi ja nuori voi palata kotiin.

Täysi-ikäisyyden (18v.) saavutettuaan ja asuessaan vielä lastenkodissa nuori voi muuttaa jälkihuollon tarjoamaan lastensuojelun tukiasuntoon ja asua siellä tuettuna 21-vuotiaaksi asti.

(Hel.fi/lastensuojelu/lastenkodit)

5. ITSENÄISTYMISSPROSESSIN TUKENA KÄYETTÄVIÄ TYÖMENETELMIÄ

Nuoren itsenäistymisen polkuun vaikuttaa moni tekijä ja se on jokaisen nuoren kohdalla omannäköinen. Ohjaajan tuki on ensiarvoisen tärkeää lastenkodissa asuvan nuoren kohdalla. Joskus ohjaaja on ainoa aikuinen, joka on oikeasti olemassa nuoren elämässä. On ohjaajan omasta ammattitaidosta kiinni kuinka ja millä keinoin hänen on mahdollista tukea nuorta kohti itsenäisyyttä. On myös otettava huomioon kaikki haasteet, mitä nuori itsessään kantaa. Ne tuovat lisähaastetta myös ohjaajalle. Ohjaaja ei toki tee työtään yksin vaan yhdessä osaston muiden työntekijöiden sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Arki on kuitenkin pitkälti omahoitajan vastuulla. On hyvä, jos omahoitajalla on tällöin käytössään jotain, mikä antaa työn suunnittelulle raamit. Seuraavassa esittelen muutamia työmenetelmiä.

5.1 Umbrella-kansio

Umbrella-työkirjamenetelmä on syntynyt vuosina 1997- 2000 EU:n Leonardo da Vinci-pilottiprojektina. Kyseisen projektin tehtävänä on ollut lastensuojelutyön ja erityisesti lastensuojelun jälkihuollon kehittäminen Suomessa, Ruotsissa, Skotlannissa, Hollannissa ja Saksassa. Kehittämässä on ollut mukana lastensuojelun ammattiryhmien edustajia, lähikasvattajia, sosiaalityöntekijöitä, psykiatreja, psykologeja ja lastensuojelun kouluttajia. Hankkeen koordinaattorina on toiminut Kaarinan sosiaalialan oppilaitos. Umbrella-menetelmä on kehitetty vaatimaan lastensuojelutyöhön edellä mainittujen maiden parhaista käytännöistä.

Työkirja on erityisesti kohdennettu laitoshuollossa ja jälkihuollossa olevien nuorten itsenäisyyden tukemiseen ja kasvamiseen. Sitä voidaan soveltaa muidenkin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa perhekodeissa ja sijaiskodeissa.

Umbrella-kansio on nuorelle ikään kuin portfolio, kasvun kansio joka kertoo hänestä itsestään, omista mielenkiinnon kohteista, saavutuksista. Kansion avulla myös välittyvät tiedot sijaishuollolta ja jälkihuollolle.

Omaohjaaja laitoksessa voi aloittaa työkirjatyöskentelyn silloin, kun katsoo nuoren hyötyvän siitä. Nuoren psyykinen kypsyys ja kehitystaso määrittelee etenemisen. Nuorelle tulee opettaa vastuunottoa omasta elämästään ja nuoren tulee olla mukana suunnittelemassa sitä. Työkirjaan dokumentoitu itsenäistymistyö auttaa seuraamaan tavoitteiden saavuttamista ja tuo näkyville nuoren edistymisen.

Yksilöllisen Umbrella- työkirjan tekeminen voidaan nähdä myös yhteisöllisyyden tukijana mikä mahdollistaa osallisuuden nuorten kasvuyhteisössä ja elinympäristössä. Parhaimmillaan kaikkien käytössä oleva ja tuntema Umbrella- työkirja lisää lastenkodin yhteisöllisyyden tunnetta. Dialogisuus, tekeminen ja toiminnallisuus ovat Umbrella- menetelmän kulmakiviä. Sen parhaita puolia on, että sen täyttö ja käyttö mahdollistaa aikuisen jakamattoman huomion nuorelle. Vähitellen ongelmille ja mieltä painaville asioille voi löytyä käsitteitä. Työkirjatyöskentely on vaativaa työtä, jossa apuna ovat mielikuvitus sekä motivoinnin ja innostamisen taidot.

Työkirjasivuilta nuori voi myös itse valita häntä kiinnostavat aiheet. Aiheet liittyvät omaan sosiaaliseen verkostoon ja sen tarkasteluun, terveyteen ja puhtauteen, seksuaalisuuteen, parisuhteeseen, rahankäyttöön, päihteisiin, hyvän olon eväisiin, vapaa-aikaan, koulutukseen, työhön, vanhemmuuteen ja perheeseen. Kirjassa on myös minun kotini- tehtäväalue. Siihen kuuluu kaikki mahdollinen muuttamisesta lähtien aina ruuanlaittoon ja siivoamiseen ja kodin turvallisuuteen sekä turvallisuuden tunteeseen ja yksinäisyyteen valmistautumiseen. (Timonen- Kallio 2000,13-57)

5.2 Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa ovat edeltäneet ehkä hieman tunnetummat vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat. Kartat ovat Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehitystyön tulos ja niille on myönnetty rekisteröidyn tavaramerkin tunnus.

Itsenäistyvän nuoren roolikartan käyttö sopii käytettäväksi kotona, kouluissa ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kanssa sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijän työskentelyvälineeksi. Roolikartan käyttäjän on helppo antaa nuorelle realistista palautetta ja samanaikaisesti arvioida nuoren omaa käsitystä itsestään. Roolikartta on hyvä väline kartoitettaessa itsenäistyvän nuoren tavoitteita ja kehitysalueita. Positiivisen palautteen anto on myös roolikartan avulla luontevaa.

Työntekijän on hyvä tutustua ensin roolikarttaan yksin ja pohtia roolikartan avulla nuorta ja hänen vahvuuksiaan juuri tällä hetkellä. Tämän jälkeen voidaan aloittaa työskentely nuoren kanssa. Sijoitettujen nuorten kanssa voi mukaan työskentelyyn ottaa mukaan myös nuoren vanhempi ja työskennellä kolmistaan. Näin vanhempi saa kuvan siitä, mitä kuuluu nuoren itsenäisen elämän vahvuuksiin, missä tarvitaan tukea ja miten sitä voi antaa.

Työskentely voi tapahtua hyvinkin konkreettisesti. Esimerkkinä olkoon rooli ”puhtaudesta huolehtija”. Nuoren kanssa keskustellaan kyseisestä roolista. Mikäli tulee ilmi,

että nuori ei ole koskaan pessyt pyykkiä voidaan tavoitteeksi asettaa se, että nuori opettelee itse pesemään pyykkinsä.

Roolikarttaa voidaan käyttää myös kouluissa elämänhallintaa käsittelevillä oppitunneilla tai vaikkapa syrjäytyneiden aikuisten kanssa. Roolikarttaa voidaan myös käyttää hyvin nuorten vanhempien kanssa. Roolikartan roolit ovat siis vasta kehitymässä ja tämä madaltaa osallistumista tämän tapaiseen työskentelyyn. Kaikkea ei ole tarkoituskaan osata vaan sitä harjoitellaan roolikartan tuella.

Itsenäistyvän nuoren roolikartassa viisi motivaatoroolia, joiden alla ovat tavoiteroolit eli esimerkit. Tekoroolit eivät näy alla olevasta, mutta tarkoittavat sitä, mitä nuori itse kyseisessä roolissa tekee. Roolien eri kehitysasteet merkitään, onko rooli sopivasti kehittynyt, ylikehittynyt, alikehittynyt vai onko rooli puuttuva.

1.Elämästä oppija	2.Itsensä Arvostaja	3.Arkipäivän pyörittäjä	4. Rajojen asettaja	5. Suhteiden hoitaja
arvomaailman muodostaja	tunteiden tunnistaaja ja hyväksyjä	ruoan laittaja	itsensä kunnioittaja	ihmissuhteiden kehittäjä
periaatteiden pohtija	hellyyden vastaanottaja ja antaja	vuorokauden rytmittäjä	kokemuksista oppija	sosiaalisten taitojen kehittäjä
oikean ja väärän tunnistaaja	itsensä kanssa viihtyjä	kodin kunnossa pitäjä	itsensä suojelija	ristiriitojen sietäjä ja selvittäjä
päätösten tekijä	lohduttautuja	puhtaudesta huolehtija	sääntöjen ja sopimusten noudattaja	neuvottelutaitojen kehittäjä
pettymysten sietäjä	oman seksuaalisuuden hyväksyjä	sinnittelijä	omien rajojen tunnistaaja	markkinoija
tulevaisuuden suuntautuja	juuriensa tietäjä	terveyden vaalija	median hallitsija	toisten ihmisten kunnioittaja
pitkäjänteisyyden kehittäjä	itsensä rakastaja	raha-asioiden hoitaja	ein sanoja	läheisverkon vaalija
	ulkonäkönsä hyväksyjä	avun pyytäjä ja vastaanottaja		
		koulun/työn hoitaja		
		itsensä innostaja		

(Ylitalo 2011,8,33-38)

5.3 Omahoitajuus, dialogi ja vuorovaikutus

Nuorelle omahoitaja on useimmiten se lähiaikuinen, kuka koetaan merkitykselliseksi. Omahoitajalla on suuri mahdollisuus ja vastuu vaikuttaa nuoren elämän tukemiseen monilla eri osa-alueilla. Omasta näkökulmastani ja kokemuksestani sekä työntekijänä että itse vanhempana on vuorovaikutus kaikista tärkein työmuoto. Henkinen tuki ja luottamus aikuiseen on perusturvaa synnyttävä kokemus. Tämän puute on monella sijaishuollon nuorella suurin haaste mikä vaikuttaa nuoren elämään. Aikuisen nälkä näkyy sijaishuollossa olevalla nuorella. Aikuisen läsnäolon puute on monesti yksi

niistä traumatisoivista tekijöistä lapsuuden kokemuksina. Omahoitajan on kyettävä rakentamaan nuoren luottamusta aikuiseen. Luottamuksen rakentaminen onnistuu vain ja ainoastaan olemalla, juttelemalla ja tekemällä yhdessä nuoren kanssa. Nuoren on nähtävä ja koettava, että aikuiseen voi luottaa.

Jälkihuollon oppaassa kirjoitetaan kuinka aikuissuhteen yhtenä tehtävänä on ylläpitää toivoa. Aikuissuhde on myös harjoittelupaikka nuorelle kestää omia tunteita, ymmärtää sekä ilmaista niitä. Työntekijän on ymmärrettävä aikuissuhteen tärkeys ja mitä siihen uskaltautuminen merkitsee. Nuoreen sitoutuminen ja hänen ohjaaminen itsenäiseen elämään on monivaiheinen ja usein rankkakin kokemus. Lastensuojelun piirissä olevat nuoret vaativat haastavuutensa vuoksi monin eri tavoin ympärillään olevia aikuisia kuten omia vanhempiaan ja sosiaalialan työntekijöitä.

(Laaksonen 2004,27)

Omahoitaja luo oman persoonallisen työotteensa turvallisen ja luottamusta herättävän suhteen nuoreen. Tapoja on monenlaisia. Monesti esimerkiksi poikien kanssa työote on enempi toiminnallinen kuin tyttöjen kanssa. Usein omassa työssäni olen huomionut miten poikien on helpompi puhua vaikka pallon potkimisen yhteydessä tai lenkillä. Tämä toki riippuu nuoresta ja hänen omasta persoonastaan ja aiemmista kokemuksistaan. Usein yhteisen, toiminnallisen tekemisen myötä on helpompi aloittaa keskusteleminen. Vuorovaikutukseen ajautuminen saattaa olla monille jännittävä kokemus. Se että ylipäättään päästään vuorovaikutukselliseen tilanteeseen on monesti ns. ”työvoitto”.

Keskustelu ja arkipäiväinenkin jutustelu on lastenkodissa asuvan nuoren kanssa haastavaa. Keskustelun tekee haastavaksi monet eri asiat. Nuori saattaa olla temperamentiltaan ujo, hiljainen ja sisäänpäin kääntynyt. Vuorovaikutukseen houkuttelu on luovimista. Nuori saattaa olla myös asenteeltaan aggressiivinen ja puolustuskannalla. On myös tilanteita, jotka vaativat keskustelutilanteen rajaamista. Nuori ei ole oppinut rajaamaan omia puheitaan, mikä on sopivaa puhua toisten kuullen ja mikä ei. Nuori ei myöskään ole oppinut antamaan toiselle tilaa. Nuori on mustasukkainen aikuisen antamasta huomiosta jollekin toiselle nuorelle ja osoittaa sen tuomalla esille voimakkaasti itseään.

Työntekijän on omattava itse hyvät vuorovaikutustaidot ja osattava ”lukea” tilanteita, eleitä ja ilmeitä. Tarvitaan myös taitoa sanoittaa tunnetason kokemusta, taitoa puhua käyttäytymisestä, tunnistaa kenen ongelmasta on kyse ja valita sopivat vuorovaikutustyökalut, joita on kuunteleminen, itseilmaisuus ja ongelmanratkaisutaidot.

(Lundbom 2011,79)

Vastavuoroista keskustelua voi opetella nuoren kanssa. Kommunikaatio on tehokkainta osapuolten keskustellessa keskenään. Aikuinen ei siis yritä opastaa, neuvoa ja korjata. Vastavuoroinen kommunikaatio on sitä, että kumpikin esittää ajatuksensa, toiveensa ja tunteensa. He pyrkivät ymmärtämään toisiaan ja toivon mukaan saavuttavat yksimielisyyden. Mikäli yhteisymmärrystä ei synny ja aikuisen on tehtävä päätös voi nuoren olla helpompi hyväksyä se, koska hänen näkökulmaansa on harkittu vakavasti. Keskustelun vastavuoroisuus parantaa yhteistyötä ja usein estää ristiriidan pahentumisen. Nuoren on saatava tunne siitä, että hänen mielipidettään on kuunneltu ja annettu hänelle tilaa kommentoida aikuisen näkemyksiä. Aikuisen on myös kyettävä näyttämään, että ne ovat vaikuttaneet hänen pohdintaansa ja jollain tavalla myös hänen päätökseensä.

Kommunikaatio sisältää myös ei-kielellistä viestintää. Joskus nuori saattaa ilmaista olevansa kiinnostunut ja innostunut, mutta hänen äänensä, eleensä ja hengityksensä osoittavat hänen olevan ikävystynyt tai kärsimätön. Aikuisen kannattaa laittaa merkkejä tämä ja olla rohkea kommentoimaan tekemäänsä huomioita. Toimiessaan näin saattaa rohkaisu johtaa varsinaiseen sanatulvaan ja paljastaa oikean syyn mikä on nuorella mielessään ollut. Tämänlainen toiminta myös kertoo nuorelle, että aikuinen oikeasti on kiinnostunut hänestä ja hänen tekemisistään.

(Hughes 2011,130,132)

Mitä sitten on turvallinen kiinnittyminen? Hughes kirjoittaa siitä paljon kirjassaan Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Haluan nostaa sieltä esille muutamia kohtia. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi kehittyy emotionaalisesti terveesti. Hän tunnistaa paremmin erilaiset tunnetilat. (emt.133) Kiintymyssuhde on emotionaalinen suhde. Siihen liittyy monenlaisia tunteita kuten rakkaus ja viha, ilo ja suru, turvallisuus ja pelko, innostuneisuus ja murheellisuus, häpeä ja syyllisyys sekä keskinäinen jakaminen ja kateus. (emt.148)

Nämä puhuttavat paljon lastensuojelussa. Pystyykö henkilökunta vastaamaan näihin lapsen tarpeisiin, tarpeisiin jotka yleensä ovat kehittyneet epäsuotuisaan suuntaan? Kuinka paljon voi huostaan otetun lapsen ja nuoren kohdalla lähteä rakentamaan kiintymyssuhdetta ja miten lapsen tai nuoren omat vanhemmat sen kokevat? Vai olisi siko lastenkodin henkilökunta se taho, joka voi tukea vanhempia rakentamaan kiintymyssuhdetta lapseensa? Nämä ovat hyvin yleisiä ajatuksia, jotka herättävät lastenkodin henkilökunnassa monia edellisen kaltaisia kysymyksiä.

5.4 Hyvösen lastenkodin oma itsenäistymissuunnitelma

Hyvösen lastenkodin yhteisessä linjauksessa on tehdä oma itsenäistymissuunnitelma nuorelle, jonka itsenäistymisprosessi on alkamassa. Myös sosiaalityöntekijä tekee oman asiakassuunnitelmaan pohjautuvan itsenäistymissuunnitelman, joka myös ohjaa laitoksessa tapahtuvaa työtä ja on vastuussa sen toteuttamisesta. tässä tarkoitan kuitenkin Hyvösen omaan linjaukseen kuuluvaa itsenäistymissuunnitelmaa.

Sijoituksessa olevan nuoren itsenäistymissuunnitelma tulee tehdä viimeistään siinä vaiheessa kun nuori on 17-vuotias. Itsenäistymissuunnitelma on osa hoito- ja kasvatussuunnitelmaa, joka puolestaan on osa asiakassuunnitelmaa. Itsenäistymissuunnitelmaan kirjataan ylös nuoren itsenäistymisen tukemiseen tarkoitettut henkilökohtaiset tavoitteet ja sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Itsenäistymissuunnitelmasta olen jo maininnut aiemmin kohdassa 1.4. Itsenäistymissuunnitelma on tärkeä työväline. Suunnitelma on tehty henkilökohtaisesti huomioiden nuoren vahvuudet ja tuen tarpeet. Samalla se antaa itsenäistymisprosessille raamit ohjaten sen kulkua.

Itsenäistymissuunnitelmaan kirjataan lyhyt kuvaus nuoresta kuten nuoren perustiedot, sijoituksen syy, sen sujuminen ja sijoituksen kesto. Suunnitelmasta tulee käydä ilmi muuttoaika-aikataulu ja asumismuoto. Vanhempien, nuoren, sosiaalityöntekijän ja omahoitajien mielipiteet muuttoon liittyen kirjataan. Itsenäistymistä tukevat toimenpiteet, kuten haasteet ja niihin vastaaminen, vahvuudet ja muut toimenpiteet, joihin kuuluu harjoittelu Hyvösen omassa itsenäistymissolussa tulee kirjata myös suunnitelmaan. Muihin toimenpiteisiin ja aikatauluihin tulee merkitä muuttoajankohta, palaverit viranomaisverkoston kanssa sekä lähiomaisverkoston kartoitus. Itsenäistymis-

suunnitelma on vapaamuotoinen, joka liitetään osaksi hoito- ja kasvatussuunnitelmaa.

6. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Seuraavissa alaotsikoissa avaan opinnäytetyöni tutkimusongelmaa, tutkimusmenetelmää, haastattelujen toteutustapaa ja miten analysoin aineistoa.

6.1 Tutkimusongelma

Opinnäytetyössäni haluan selvittää ja kartoittaa niitä työmenetelmiä ja toimintatapoja joilla tuetaan itsenäistymisprosessiaan aloittavaa nuorta Hyvösen lastenkodissa. Tutkimusongelman kysymyksiä ovat: Miten vielä lastenkodissa asuvaa nuorta voidaan tukea ennen siirtymistä Helsingin kaupungin asumisharjoitteluun ja onko se tunnettu työmuotona? Mitä työmenetelmiä ja työtapoja Hyvösessä käytetään? Mitä voidaan itsenäistymisen tueksi kehittää?

Ajatuksena on myös saada näkyville, mitä ajatuksia itsenäistymisprosessin aloittaminen nuoren kohdalla herättää työntekijässä. Mitä huolenaiheita työntekijä näkee nuoren itsenäistymistä haittaavana tekijänä, on myös aihe, jonka haluan nostaa esille haastattelujen avulla. Yhteistyö asumisharjoittelun ja lastenkodin välillä kiinnostaa, sillä se on nostettu esille Helsingin kaupungin lasten- ja nuorisokotien muutoshankkeen yhdeksi toiveeksi. Muutoshanketta koskevassa raportissa on toivottu asumisharjoittelun tunnetuksi tekemistä työmuotona lastenkodin työntekijöille. Haastattelujen avulla selvenee henkilökunnan tietoisuus asumisharjoittelusta.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytän kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Pyrin kuvaamaan ja saamaan esille ”todelliseen elämään” kuuluvia asioita. Kvalitatiivisessa menetelmässä on tarkoitus tutkia asiaa eli tutkimuksen kohdetta mahdollisen kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009,161)

Tarkoitukseni on löytää vastauksia kysymyksiini kokemusperäisesti. Tästä syystä olen valinnut haastattelun aineistonhankintamenetelmäksi. Haastattelu on joustava menetelmä ja haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista säädellä.

(Hirsjärvi & Hurme 2001,34)

Haastattelutavaksi olen valinnut yksilöhaastattelun, koska olen kiinnostunut työntekijän omasta tavasta tehdä työtä itsenäistyvän nuoren kanssa. Teemahaastatteluun päädyin, koska en halunnut rajata kysymyksiä liikaa vaan jättää tilaa tutkittavien äänelle. Halusin kuitenkin aihealueiden eli teemojen olevan kaikille samat. Samoin halusin jättää tilaa kysymysten muodoille ja järjestykselle sekä vuorovaikutukselle.

(Hirsjärvi & Hurme 2001,48)

Teemoittelu eteni koskien lastenkodin ja työntekijän työmenetelmiä itsenäistyvän nuoren tukemiseksi, huolenaiheita liittyen itsenäistymiseen, yhteistyötä asumisharjoittelun kanssa, työntekijän omia huomioita itsenäistyvän, huostaan otetun nuoren haasteisiin sekä oman työn kehittämiseen.

6.3 Haastattelujen toteutus

Haastattelut sijoituivat loppuvuoteen 2013. Tutkimuslupaa hain Helsingin kaupungin uudelta sosiaali- ja terveystieteiden osastolta. Tein neljälle värilliselle osastolle haastattelutiedotteen, jossa etsin vapaaehtoisia haastateltavia. (Liite 1). Rajasin tarkoituksella pois Hyvösen lastenkotiin nykyisin kuuluvan Pukinmäen nuorisokodin osastot, Reimarin ja Majakan. Pukinmäessä nuoret asuvat keskimäärin vuoden ja työntekijät tekevät heidän kanssa huomattavasti lyhyemmän ajan töitä kuin lastenkodissa. Tarkoitukseni oli saada esille pidemmän hoitosuhteen työmenetelmiä sekä tämän kaltaisen työn kehittämiseen kohdistuvia tarpeita.

Osastot olivat itse omissa osastopalavereissaan valinneet haastatteluun haluavan vapaaehtoisen. Haastateltavia ilmoittautui viisi, kolmelta osastolta jokaiselta yksi ja neljännestä ilmoittautui kaksi. Päätin haastatella kaikki, koska haastateltavien määrä oli riittävä. Kaikilla oli myös erilainen työkokemus alalta ja haastateltavien ikähaitari oli noin 30 vuotta, sekä sukupuolijakauma riittävän tasainen.

Kysymysten teemarungon lähetin sähköpostitse päivää ennen jokaisen haastateltavan haastatteluhetkeä. Halusin haastateltavien saada mahdollisuuden tutustua tarkemmin niihin teemoihin, mihin toivoin vastauksia. Tästä esimerkkinä miten kehittää oman työpaikan yhtenäistä linjausta koskien itsenäistävää nuorta.

Teemoihin liittyvät kysymykset jätin itse haastatteluhetkeen tarkentavina apukeinoina. (Liite 2) Haastateltavilta pyysin henkilökohtaisen suostumuksen osallistua haastatteluun allekirjoitettuna. Kaikki toivat tämän allekirjoitettuna haastattelutilaisuuteen. (Liite 3)

Lupa ja henkilöiden oma suostumus ja perehtyneisyys kuuluvat tutkimuksen eettisiin vaatimuksiin sekä tieto vapaaehtoisesta osallistumisesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009,25) Haastattelut tuhosin saatettuani opinnäytetyöni loppuun.

6.4 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisessa opinnäytetyössä erityisesti analyysi koetaan vaikeaksi sillä vaihtoehtoja on paljon, mutta tiukkoja sääntöjä ei ole olemassa. Pääperiaate on valita sellainen analyysitapa, joka parhaiten vastaa tutkimusongelmaan.

(Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009,224)

Opinnäytetyössäni olen valinnut analyysi tavaksi teemoittelun ja niiden alle itselleni tarkentavat kysymykset jokaiseen teemaan. Koin tarkentavat kysymykset tarpeellisiksi tehdessäni ensimmäistä koehaastattelua. Niiden avulla pystyin tarkentamaan, mitä tarkoitin. Ensimmäinen koehaastattelu osoittautui myös tärkeäksi valikoidessani puhelimestani luotettavaa nauhuri sovellusta. Ensimmäinen sovellus sai puheen nopeutumaan, joten litterointi vaihe olisi ollut turhan työläs.

Haastattelut nauhoitin ja litteroin. Tallennettu aineisto on tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasanaisesti ja tätä nimitetään litteroinniksi.

(Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009,222)

Haastateltavat merkitsin numeroilla 1- 5. Esimerkiksi "Haastateltava 1" ja teemat aakkosilla. En halunnut käyttää värejä merkitsemiseen, sillä koin sen olevan eettisesti väärin lastenkodin hoito-osastojen ollessa eri värien nimillä. Vaikka tämä ei näy

valmiissa tekstissäni halusin silti välttää käyttämästä koodeja toisinpäin. Teemojen aakkoskoodit jätin pois valmiista tekstistä, mutta haastateltavien numeroinnit jätin näkyville, jotta lukija erottaa kyseessä olevan eri henkilön mielipiteen.

Koodausyksikköinä voivat olla sanat, lauseet, rivit, kappaleet tai pidemmät tekstiosiot – lähtökohdista ja tavoitteista riippuen. Käsini aineistoa voi koodata litteroituihin, tulos-tettuihin papereihin mm. värikynillä, alleviivauksilla ja erilaisilla merkeillä, kuten numeroilla ja kirjaimilla. (Menetelmäopetus/kvali)

7. TULOKSET

Tutkimuksen tulokset avaavat suoraan teemojen alle. Kommentoin teemoja ja haastateltavien vastauksia. Halusin haastateltavien vastausten olevan mahdollisimman näkyviä ja selittäviä, joten en lähtenyt niitä typistämään. Koin tärkeäksi opinnäytetyö-säni juuri sen, että siinä näkyy työntekijöiden konkreettinen kuvaus työstä, mitä he tekevät tällä hetkellä itsenäistyvän nuoren hyväksi vielä osastolla asuessa ja sen jäl-keen. Näin sain myös selkeästi lukijalle kuvan työntekijöiden omista mielipiteistä ja kehittämisisideat.

7.1 Nuoren itsenäistymisprosessin tukeminen Hyvösen lastenkodissa, yhteinen lin-jaus talossa ja osastoilla

Itsenäistyvän nuoren tukeminen lastenkodissa vaikutti olevan osittain yhtenäinen, vaikka vastaajat eivät aina näin kokeneet. Arvioin tämän johtuvan siitä syystä ettei Hyvösessä ole lähiaikoina tehtyä erillistä yhteisesti sovittua linjausta, joka olisi kirjat-tuna ja selkeästi määriteltyä. Haastattelujen perusteella kaikki kuitenkin tuntuivat toimivan saman ajatuksen mukaan.

Työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että nuoren tukeminen on yksilöllistä toimintaa ja nuoren edun mukaista. Itsenäistymissuunnitelman laatiminen oli yksi mikä tuotiin esil-le puhuttaessa yhteisestä linjauksesta. Samoin vastuun osittainen antaminen nuorel-le ja niistä huolehtiminen tapahtui jo pikkuhiljaa vielä osastolla asuessa. Yhteisenä linjauksena ja hienona mahdollisuutena pidettiin Hyvösen lastenkodin omaa itsenäis-

tymisasuntoa. Tämä on kahden hengen solu, joka sijaitsee Hyvösen päärakennuksen yläkerrassa.

”Se on aika nuorikohtaista miten sitä nuorta tuetaan, mitkä ne valmiudet on. Joku tarvii enempi tukea jotkut vähempi, mutta se niinku yhteinen linjaus osastolla on sama, et jos nuorelle laaditaan säännöt ja nämä, niin niistä pidetään kiinni ja toimitaan sen nuoren edun mukaisesti...”

Haastateltava 1

”On yhteinen linjaus. Kaikkien 17 v. täyttäneiden nuorten kohdalla pitää tehdä esimerkiks itsenäistymissuunnitelma...”

Haastateltava 3

Työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että nuoren tukeminen on yksilöllistä toimintaa ja nuoren edun mukaista. Itsenäistymissuunnitelman laatiminen oli yksi mikä tuotiin esille puhuttaessa yhteisestä linjauksesta. Samoin vastuun osittainen antaminen nuorelle ja niistä huolehtiminen tapahtui jo pikkuhiljaa vielä osastolla asuessa. Itsenäistymisasuntoon muuttaessa nuori käy alkuun ruokailemassa osastolla. Näin mahdollistuu myös päivittäinen tapaaminen nuoren kanssa ja näkee hänen vointinsa.

”Ei oo yhtenäistä linjausta. Meidän osastolla se voi vaihdella nuoresta riippuen. Mut itsenäistymisprosessissa on tää kun muutetaan tänne yläkerran asuntoon. Sit me katotaan sen lähtevän jo siitä ja käydään läpi yksin asumiseen liittyviä asioita”.

Haastateltava 2

”Varmaan tarkotus on yhteisesti puhuttu että jo että 15-16 vuotialle varhain alettais pikkuhiljaa sellasia vastuita siirtämään, että aamuheräämisistä ja omatoimisuudesta ylipäätään... asioiden hoitamisissa... sitten silloin 17 vuotiaana tulee olla kirjattu jo se itsenäistymissuunnitelma, että kuinka nuoren kanssa edetään ja työskennellään.”

Haastateltava 5

Yksi haastateltavista mainitsi ns. itsenäistymisen portaat. Tällä tarkoitetaan nuoren itsenäistymisen harjoittelumahdollisuutta jo osastolla. Kolmella hoito-osastolla neljästä on mahdollisuus siirtää n. 16-vuotias nuori alakerran omaan huoneeseen. Neljäs hoito-osasto sijaitsee A-talossa, jossa ei ole käytettävissä alakertaa.

”No se on vähän vaikee olla yhteinen linjaus kun kaikki on niin omia tapauksia, mut siihenhän on tehty se itsenäistymisen portaat jota on käytetty niin paljon kuin mahdollista et se on vähän niinku semmonen runko.”

Haastateltava 4

7.2 Itsenäistymiseen vaikuttavat tekijät, huolenaiheet, mitä pitäisi olla kunnossa ja miten voidaan tukea

Laitostuminen mainittiin lastenkodissa asuvalle nuorelle itsenäistymistä heikentäväksi sivutuotteeksi. Nuorella on monia eri ammattiauttajia, viranomaisia ympärillä jotka ikään kuin tekevät puolesta ja selvittävät asioita.

Itsenäisyyteen kasvaminen ja siihen ohjaaminen on suunnitelmallista ja pitkäjänteistä työtä, jonka suurin työ tehdään jo sijoituksen aikana. (Laaksonen 2004,25)

Oma kokemukseni ammattikasvattajana ja aikuisten lasten äitinä ei toisaalta eroa välttämättä niin paljon kuin haastatteluista käy esiin. Toki kotona asuvienkin vanhemmat ikään kuin ”palvelevat” omia lapsiaan varmasti liikaa. Kotona asuvilla nuorilla ei kuitenkaan ole sitä viranomaisten määrää ympärillä, mitä laitoksessa asuvilla nuorilla on. Saattaa olla myös niin, että laitoksessa asuva nuori on saanut jopa paremmatkin edellytykset itsenäistymisen tiellä kuin kotona asuva. Voin hyvin nostaa esille sen ajatuksen, kuinka moni murrosikäinen säännöllisesti kotona siivoaa oman huoneensa, johon kuuluu imurointi, lattian pesu, lakanoiden vaihto, omien pyykkien pesu ja yhteisesti pölyjen pyyhkiminen sekä tiskikoneen tyhjennys.

”Itsenäistymistä heikentää varmaan tää laitostuminen yleensäkin kun nuori tulee laitokseen niin kaikki pedataan hyvin valmiiks. On sosiaalityöntekijät ja kaikki muut päättää sun asioista. Ja tietty on sitten siittäkin näkökulmasta et on tiettyjä juttuja mitkä edistää sitä. On oman huoneen siivoamista, laitetaan ruokaa, pyykinpesua, lakanoitten vaihtoa.

Haastateltava 1.

Vastuunottaminen on kaikille nuorille kasvun paikka. Välttämättä ei ole kyse siitä asuuko nuori kotona vai laitoksessa. Nuori on joka tapauksessa tottunut siihen, että aikuinen hoitaa ja auttaa. On toki niitä nuoria, joita ei ole hoidettu eikä autettu. Nämä heitteille jääneet nuoret eivät myöskään osaa vastaanottaa hoivaa ja huolenpitoa.

”Se että osaa ottaa vastuun omasta tekemisestänsä. Et tääl lastenkodissa on se ongelma et aikuiset joka kerta lunastaa niinku sut teit sä mitä tahansa. Jos sä jätät laskun maksamatta se hoidetaan, jos sä jätä koulun käymättä, se hoidetaan, jos sul on terveystutuja se hoidetaan.”

Haastateltava 3

Vuorovaikutus on mielestäni yksi kantavampia voimia, mitä aikuinen voi nuoren kohdalla tehdä. Nuoren on ääneen kuultava asiat, joita usein pidetään itsestään selvänä.

No tietenkin aina niinku motivoimalla vuorovaikuttamalla ja sitten niitä asioita läpikäymällä ja tsemppaamalla ja yhdessä tekemällä. Ja että nuorella on se tunne siittä et aina ei tartte onnistua ja myöskin siittä että aina aikuiset auttaa. Se vuorovaikutus on kaiken a ja o.”

Haastateltava 1

Elämänhallinta nousi yhdeksi tärkeäksi tekijäksi itsenäistymiseen ja sen sujumiseen. Siihen liittyy monia eri asioita, kuten kyky huolehtia omaan hyvinvointiin kuuluvia asioita. Pääteet ovat elämänhallintaan liittyvä iso haittatekijä. Vuorokausirytmä on monilla nuorilla hukassa ja siihen kiinnitetään lastenkodissa huomiota. Vuorokausirytmän ja päiväjärjestyksen saaminen tasapainoon on suuri kuntouttava tekijä niiden nuorten

elämässä, joilla se kotona asuessaan on häiriintynyt. Kaverit ja oma läheisverkosto mainittiin tärkeänä osana itsenäistymisprosessin tukena.

Monet nuoret voivat syyllistyä asosiaalisiin tekoihin, mutta ajan myötä rauhoittuvat ja palaavat arkeen. Keskushermoston kypsyminen ja harkintakyvyn paraneminen vaikuttavat omalta osaltaan. Tärkeänä tekijä on toveriseura, joiden vaikutus nuoreen on valtava. Matalan itsetunnon omaava nuori etsii seuraa, joka ei aseta hänelle minikäänlaisia vaatimuksia vaan hyväksyy hänet varauksetta. Sukulaissielut löytävätkin herkästi toisensa. Kaveriseururan mukana osallistutaan sekä suotaviin että ei-suotaviin tekoihin. Antisosiaalisen käytöksen alkaminen lapsuusiällä heikentää suuresti kehitystä, koulunkäyntiä, oppimista ja käyttäytymisen sekä tunteiden säätelyä. Samoin se haittaa oikeiden ystävyssuhteiden muodostumista.

(Sinkkonen 2010,179-180)

”Eniten itsenäistymistä vaikeuttaa näitten nuorten kohalla mun mielestä elämänhallinnan puutteellisuus kaikilla elämän osa-alueilla... ehkä sosiaalisten taitojen marginaalisuus, elämänhallinnan taidon puute, mikä eniten vaikeuttaa... semmonen et on liian huonoo seuraa tai ei oo seuraa ollenkaan.

Haastateltava 3

Sinkkonen kirjoittaa monista eri ongelmista, joita päihteidenkäyttö tuo nuoren elämään. Asenne on salaileva, vihamielinen ja suhtautuminen välttelevää. Koulusuoriutumisen taso romahtaa, kaveripiiri vaihtuu usein itseään vanhempiin asosiaalisesti käyttäytyviin ja päihteitä käyttäviin nuoriin. Nuorella alkaa ilmetä erilaisia sääntöjen rikkomuksia eivätkä aikuiset ole tietoisia, missä hän viettää aikaansa. Nuoren toimintatase ja mieliala vaihtelee ja tuolloin hän on apaattinen, lamaantunut tai touhukas ja yliaktiivinen. Hygienen hoito kärsii ja syöminen unohtuu. Vuorokausirytmii häiriintyy ja nuori valvoo yöt eikä jaksa suoriutua kouluun. (Sinkkonen 2010,217)

Omassa työpaikassani edellä esitetyt pitävät täysin paikkansa. Ne nuoret, jotka käyttävät päihteitä eivät jaksa sitoutua koulunkäyntiin eivätkä näin ollen muuhunkaan tavalliseen arkeen. Käytös on ajoittain erittäinkin aggressiivista ja uhmakasta. Aikuisten tulee mahdollisimman nopeasti reagoida tällaiseen käytökseen. Käytännössä avun

saanti nuorelle näyttää olevan jokseenkin hankalaa ja aikaa vievää. Nuoren vointi ehtii mennä todella huonoksi ja nuori tarvitsee entistä raskaampia toimenpiteitä. Laitoksessa, jossa nuori sillä hetkellä asuu, ei välttämättä pystytä vastaamaan hänen hoitoonsa ja tällöin nuoren siirto on välttämätön. Erityisen hoidon jakso voi sijaita monen sadan kilometrin päässä ja tarkoittaa nuorelle taas uutta sijoitusta. Tämä voi olla toki tilapäinen jakso ja paluu tuttuun laitokseen on mahdollinen.

”No ihan selkeesti päihteet on tai sit se jos ei oo koulussa tai opinnoissa kiinni, ni sit se heikentää ja jää helposti tonne omiin oloihinsa ja menee vuorokausirytmii ihan sekasin. Ja ehkä se jos ei oo tottunu elämään säännöllistä päivärytmiä, hoitaan opiskelujaan ja ymmärtään että ne velvollisuudet kuuluu asiaan...”

Haastateltava 2

”Suurimmat, no yksinäisyyden pelko ainaskin, ja no se tulee vähän samasta, jos ei oo mitään niinku jonkinlaista verkostoa siellä ulkomaailmassa, niinku sukulaiset tai ystävät...pitäs olla sellasta niinku arkee kannatteleva niinku työ tai opiskelu. Et se tuo niinku rytmiä siihen elämään, ja mielellään sit niitä ystäviä ja kavereita ne on tärkeä asia.”

Haastateltava 4

Yksi vastaajista nosti esiin myös nuoren oman kehityksen. Lastenkodissa asuvalla nuorella voi olla diagnoosi esimerkiksi kehitysviivästymästä, lievästä kehitysvammasta tai neurologisista ongelmista jotka tuovat omat haasteensa itsenäistymiseen. Varhaisen vuorovaikutuksen ongelmat ovat myös normaalia kehitystä estävää ja näkyvät nuoren kehityksessä monella eri osa-alueella. (kts. luku 3.)

Nuoren myöhäinen huostaanotto ja siitä johtuva kiire itsenäistymisen tiellä koettiin myös haittaavan nuoren itsenäistymistä. Tosin tässä nuorella ei ehdi muodostua edellä mainittua laitostumista, kun hän viipyy lastenkodissa esimerkiksi vuoden ennen jälkihuoltoa tai asumisharjoitteluun siirtymistä. Laitostumisesta puhuttiin ja tarkoitettiin enempi niitä nuoria, jotka ovat asuneet lastenkodissa vuosia.

”No tietenkin se jos nuori on ikätasoaan paljon jäljessä ettei ole vielä niitä rakenteita. Sitten tietysti jos on niitä päihteiden käyttöä, niin varmaan se... niin ja sitten nuoresta riippumaton tekijä on varmaan se kun nykysin tullaan aika myöhään tähän laitokseenkin asumaan, niin ensin pitäis sitten tietenkin kiinnittyä tähän ja saada se elämä raiteilleen. Ni sit siihe ei oookkaan niinku aikaa..”

Haastateltava 5

7.3 Itsenäistymisvaiheen tueksi tarkoitetut työmenetelmät

Luvussa viisi avasin erilaisia työmenetelmiä itsenäistymisvaiheen tueksi. Moni vastaajista oli käyttänyt ja käyttää Umbrella-kansiota. Kokemukset sen käytöstä vaihteli. Jotkut vastaajista olivat sitä mieltä, että sieltä etsimällä löytyy käyttökelpoisuutta. Osa vastaajista koki kansion käytön jokseenkin hankalana ja työläänä käytössä. Itsenäistyvän nuoren roolikartta koettiin jokseenkin yksinkertaisempänä, mutta sen käyttö oli ikään kuin unohtunut.

”Joskus aikasemmin mä oon käyttänyt sitä Umbrellaa. Siinä on joitakin vähän vanhemmillekin nuorille, et voi käydä läpi. Esimerkiksi jotkut pankkijutut tai miten haetaan tukia tai jotain tämmöstä.”

Haastateltava 2

”Mun mielest se itsenäistyvän nuoren roolikartta on ihan hyvä, mut sek in on joittenkin nuorten mielestä teennäinen...se umbrellahan on siin mieles hyvä et se tukee sitä omahoitajan ja nuoren vuorovaikutusta muutenkin..”

Haastateltava 3

”Itsenäistyvän nuoren roolikartta on kyllä tuttu, mut oon käyttänyt sitä silleen soveltaen...no umbrella työkirja missä on eri osa-alueita nuoren elämään liittyen, niin niitä voi käydä nuoren kanssa läpi...ja se menetelmä mitä ei hirveesti tuu käytettyä niin on se, että kävis tutustumassa

nuoren kanssa eri paikkoihin vaikka niinku työvoimatoimistoon ja virastot ja siellä netissäkin surffailu et kattoo miten siellä netissäkin toimitaan.”

Haastateltava 5

Tärkeäksi menetelmäksi vastaajat nostivat nuoren aidon kohtaamisen, vuorovaikutustilanteet, vierellä kulkemisen ja omakohtaiset kokemukset. Nuoren aito kohtaaminen on sosiaalista vahvistamista, mitä ei voi olla liikaa. Nuorella tulee olla tunne siitä, että hänestä välitetään ja häneen luotetaan. Tosin luottamus on ansaittava ja myös aikuisten on ansaittava nuorten luottamus. Omakohtaisten kokemusten jakaminen tekee aikuisen inhimilliseksi. Nuoren silmissä aikuiset monesti ovat lähes täydellisiä, jotka tietävät ja osaavat tehdä kaiken aina oikein. On tärkeää tuoda nuorelle näkyväksi se miten erehdysten ja oppimisen kautta jokainen itsenäistyy. Kts. luku viisi, jossa käsittelin vuorovaikutussuhdetta ja sen tärkeyttä työmenetelmänä.

”Ehkä semmonen työmenetelmä on niinku vierellä kulkeminen.. ja toisaalta sitten taas etäisyyden ottaminen siinä vaiheessa kun nuori sinne ylös haluaa muuttaa.”

Haastateltava 1

”Ja sit ehkä niinku ihan tämmöset omakohtaset kokemukset, et keskustele siitä mitä on tulossa eteen. Et ohan sitä itekin joskus itsenäistynyt.... mitkä asiat oli hankalia ja mitä jollain tasolla pitäis osata et pärjää ja et niinku kokemuseräset ...et on itekin siel sählänny ..et yrittää antaa sitä aikuisen aikaa.”

Haastateltava 4

7.4 Omaohjaajan ja asumisharjoittelunohjaajan tai jälkihuollon työntekijän välinen yhteistyö

Osa vastaajista koki yhteydenpidon asumisharjoitteluohjaajaan tai jälkihuollon työntekijään vähäiseksi omasta näkökulmastaan. Osan mielestä yhteistyö oli riittävää. Nuorta he tapasivat useimmiten kahden kesken. Nuoren ja asumisharjoitteluohjaajan

tai jälkihuollon työntekijän tapaamiset koettiin kuuluvan osaksi nuoren itsenäistymisprosessia. Nuori sai mahdollisuuden aloittaa niin sanotusti ”puhtaalta pöydältä”. Jälkihuollon työntekijää vastaajat kutsuivat nimellä lastu:n työntekijä. Lastu on lyhenne sanasta lastensuojelun tukiasuminen.

”...lastun työntekijä, et kyl hän meille soittaa ja oltiin palaverissa miettimässä yhteisiä tavoitteita, mutta kyllä työntekijät hyvin paljon tekee nuoren kans sit siinä vaiheessa kahestaan sitä työtä. Et otetaan sil taval se nuori hanksaan et se nuorikin saa sen irtaantumisen.”

Haastateltava 1

”...aika vähäistä ja lähes sataprosenttia puhelimitse se yhteydenpito, koska ainakin mun kohdalla nuoret on halunnu mennä hoitaan yksin ne asiat siitä vastaavan henkilön kanssa.”

Haastateltava 2

”Niiden lastun työntekijöiden ja nuoren välisii tapaamisii oli paljon enemmän mikä oli ihan hyvä. Ja sitten oli ihan sellasii kahenkeskisiiki et oli lastun työntekijä ja omahoitaja. Kyl niit mun mielest oli ihan tarpeeks, mut tavallaan kiireisiähän hekin ovat et miten saa soviteltua, mut tiedonsiirto onnistuu kyl, niinku ehtii.”

Haastateltava 4

Asumisharjoittelu oli yllättävän monelle haastateltavalle tuntematon työmuoto. Hyvönessä on käytössä oma itsenäistymisasunto, joten tämä osaltaan korvaa tarpeen siirtää nuorta Helsingin kaupungin asumisharjoitteluun. Nuoret harjoittelevat yksin asuamista Hyvönessä ja muuttavat sieltä lastensuojelun jälkihuollon tukiasuntoihin. Jälkihuolto tulee tässä vaiheessa nuoren elämään tämän tullessa täysi-ikäiseksi sijaishuollon päättyessä.

”No mä en oo ainakaan ikinä siirtäny ketään asumisharjotteluun. Et se on mulle aika tuntematon alue. Et se on aika uusikin, semmonen niinku uus tässä muodossa. Mutta lastutapaamiset, et nehän kuuluu oikeestaan

nuoren ja lastutyöntekijän väliseksi. Et lastun työntekijä on ehkä parissa neuvottelussa mukana...”

Haastateltava 3

”Mulla ei oo kokemusta asumisharjoitteluohjaajan kanssa vaan lastun työntekijän kanssa...varmaan siinä on tärkeitä olla sinne asumisohjaajaan päin yhteydessä jos ite tuntee nuoren pitkältä ajalta. Olla vähän niinku sanottamassa sitä nuorta...”

Haastateltava 5

7.5 Omaohjaajan työn tukeminen nuoren itsenäistymisprosessissa

Hyvösen lastenkodissa työskennellään omahoitaja parin kanssa. Vastuunjakaminen ja työn tukeminen jakautuu tällöin kahdelle työntekijälle, joka helpottaa työtä. Oma työryhmä tukee niitä omahoitajia, joilla omahoidettavan itsenäistymisprosessi on meneillään. Kaikki haastateltavat kokivat työryhmän tuen tai omahoitajaparin tuen suureksi ja riittäväksi avuksi.

”No ehkä työparin kanssa, se omahoitaja parin kanssa se mitä on nyt kaikki paperihommat ja muut...tietty työryhmän tukee.”

Haastateltava 1

”Meil on mennä osastolla se niin että vaik mulla ois päävastuu ja asiat hoituis niin työkaverit menee aina tilanteen mukaan, niinku tulee taustalla rinnalla.”

Haastateltava 2

”... et se on aika intensiivistä vuorovaikutustyötä. Ja jos teet pitkän omahoitajuus suhteen ja sen irrottautuminen on henkisesti raskasta on ollu mulle ainakin henkilökohtasesti. Mutta en koe että ehkä työympäristössä tarvis tukee, mut työryhmältä toki.”

Haastateltava 3

”...vahvemmin tukena siinä sitten vastaava tai sit johtaja ja mä ainakin uskallan pyytää apua sit.”

Haastateltava 4

”No varmaan se tuki tulee sitten osaston työryhmältä, talon johtajalta, sosiaalityöntekijältä, eri terveystoimilta jos on kontaktia ja jos on jotain asioita mitä ei ymmärrä ja tarvii konsultaatioon niin saa. Ja jos niinku jälkuhuollosta puhutaan niin varmaan sieltä työntekijältä...oon saanu riittävästi tukea.”

Haastateltava 5

7.6 Työntekijän havainnot ja pohdinnat itsenäistyvän nuoren käytöksessä ja olemuksessa asumisharjoitteluun siirtyessä ja itsenäisen elämän alkaessa

Itsenäistymisprosessi on nuorelle tärkeä vaihe elämässä. Lastenkodissa asuvalle nuorelle se on taas uusi siirtymävaihe, joka voi tuoda vanhoja hylkäämiskokemuksia mieleen ja muuttaa nuoren käytöstä. Haastateltavat pohtivat hyvin samankaltaisesti nuoren olemusta itsenäistymisvaiheessa. Näkyvissä oli jonkinlainen irtaantuminen alkuvaiheessa ja pärjäämisen halu. Joillakin nuorilla se muuttui läheisyyden kaipuuksi, joka näkyi jatkuvana ”ravaamisena osastolle”. Erilainen ja huolestuttava käytös pyrittiin ottamaan heti puheeksi nuoren kanssa.

Yksinäisyys ja rahankäytön vaikeus saattoi monesta jo pois muuttaneesta nuoresta tuntua ahdistavalta. Työntekijät kuitenkin kokivat nuorten pääsääntöisesti pärjäävän varsinkin jos osastolla asuessa ei ollut tullut eteen suuria haasteita, jotka olisivat jääneet hoitamatta.

Jälkihuolto-oppaassa korostetaan siirtymävaiheen tärkeyden valmistelua nuoren näkökulmasta. Itsenäistyvälle nuorelle tulee selvittää hänen oikeutensa sekä se, milloin hän on jälkihuollon ja milloin sijaishuollon asiakas. Tieto tukitoimista, muustakin kuin taloudellisesta, auttaa nuorta sitoutumaan itsenäistymiseen.

(Laaksonen 2004,24)

Nuoren valmistaminen yksin asumiseen on todella yksilöllistä. Osa nuorista on selkeästi valmiimpia itsenäistymään, eikä sillä ole mitään tekemistä iän kanssa. Mikäli nuorella on elämänhallinta kunnossa ja hän saa riittävästi tukea sekä taloudellisesti että psyykkisesti, hän pärjää hyvin. Päivittäinen kontakti ja tavoitettavissa oleminen takaavat nuorelle turvallisuuden tunteen. Aikuisen on oltava kuitenkin hereillä nuoren suhteen ja puututtava asioihin tilanteen sitä vaatiessa.

”No siinä näkyy se et tota joko nuori eristää itseään siinä, ottaa aika ison hajuraon osaston aikuisiin, tai sitten se on edellistä turvattomampi, et tulee koko ajan osastolle....et on niinku ääripäät. Tietyssä määrin on tottakai tervettä et tulee osastolle, mut jotkut nuoret haluu kieltää sen itseltään et ei ehkä pärjääkään, et se on sitten se mihin aikuisten pitää olla valveutuneita ja herätä.”

Haastateltava 1

”...laitostuminen on kyl toisilla enemmän ja toisilla vähemmän..... et se tulee kans aikalaila niinku salama kirkkaalta taivaalta et nyt pitäis oikeesti ihan ite laittaa sitä ruokaa ja et ihan tälläsiä niinku perusasioita.”

Haastateltava 4

”Ensin on nuorella vähän niinku torvet soiden, että on siistii ja on se pärjäämisen ajatus ja toive korkeella. Ja sit voi mennä se joku aika, et ehkä tää ei ollukaan niin helppoo tai että sit alkaa rasittaa se vastuun kantamine ja tulee ehkä hätä siitä pärjäämisestä. Ja sitten on tietenkin niitä nuoria jotka ei ehkä alun perinkään oo rohkee lähtee... et he niinku taantuu jo sitten ennen lähtöä ja se on sitten vaikeempaa se meno.”

Haastateltava 5

7.7 Nuoren tukiverkosto ennen ja jälkeen asumisharjoittelua/jälkihuoltoa. Asumisharjoittelun tai jälkihuollon sujumisesta tiedottaminen.

Osa haastateltavista koki ensiarvoisen tärkeäksi rakentaa nuorelle jo lastenkodissa asuessa hyvä lähiverkosto, joka muodostuu yleensä vanhemmista, sukulaisista ja nuoren kaveripiirin vanhemmista. Ammattilaisten tukiverkostoa pidettiin tärkeänä, mutta haastavana ylläpitää itsenäisen elämän sujumisesta tiedottavana tahona. Sosiaalityöntekijät koettiin kiireisiksi ja esiin nostettiin eettinen näkökulma nuoren asioiden käsittelyyn. Monen mielestä Hyvösen työntekijät olivat juurikin niitä ”jälkihuollon” ihmisiä, joihin nuori loppujen lopuksi luottaa ja ottaa yhteyttä tuen tarpeessa.

”Ei semmosta et pelkät ammattilaiset. Et ne on ehkä missä käydään hoito- ja kasvupalaverit ja sitä itsenäistymissuunnitelmaa missä voidaan jutella. Ja pitää sit olla oma-aloitteinen niissä puhelinsoitoissa sosiaalityöntekijöille ja muille... et kyl täällä niin paljon tehään jälkihuoltoa, nimenomaan, kun nuori muuttaa pois hyvin paljon heidän asioissa.”

Haastateltava 1

”Sen jälkeen kun Hyvösestä lähtee niin me pidetään yhteyttä...siihen jälkihuollosta vastaavaan sosiaalityöntekijään ei olla enää yhteydessä.

Me ollaan soiteltu ja pyydetty käymään Hyvösessä, et näkee vähän sitä ulkoista habitusta et miten jakselee..

Me ollaan iso osuus nuoren elämässä ja kun me jäädään pois niin siel täytyy olla joku muu ku pelkkä kaveriverkosto, et siel täytyy olla aikuisia ja joku muu myös ku joku viranomainen.. mä oon ainakin pitäny niin sen nuoren kavereiden vanhempiin.

Haastateltava 2

”Eiköhän se oo toi jälkihuolto, toi jälkihuollon sosiaalityö joka sitä hoitaa, varsinkin toi lastu ja noi... ei mun käsittääkseni oo mitään muuta tukiverkostoo lastensuojelunurille ku se, mut on varmaan jotakin kriisipisteitä mut jotka ei varsinaisesti liity lastensuojeluun..

Haastateltava 3

”Se ammattilaisten välinen verkosto riippuu hyvin paljon siitä mitä et min-kälaiseks se verkosto on saatu luotua jo silloin omaohjaajan toimesta...se ammattilaisten kokoaminen ja ylläpitäminen on yks sellanen työ mitä on huomannu, että kun sen saa hyväks ja sujuvaks niin se se on to-della iso asia, hyvä ja se vaatii niinku selkeesti miten ihmiset saa haas-tettua toisia ammattilaisia.”

Haastateltava 5

7.8 Mitä muuta haluaisit vielä kertoa nuoren itsenäistymisprosessista ja asumisharjoitteluun tai jälkihuoltoon siirtymisestä?

Kaupungin asumisharjoittelun siirtyminen oman johdon alaisuuteen tiedettiin, vaikka itse työmuoto oli useimmille tuntematon. Jälkihuolto tuntui olevan myös hieman epäselvä siltä osin, mitä se pitää kaiken kaikkiaan sisällään. Työntekijät kertoivat, kuinka nuori kuitenkin herkemmin otti yhteyttä lastenkodin tuttuihin hoitajiin tarvitessaan neuvoja kuin jälkihuollon vieraampiin aikuisiin.

”Kehitettävää on aina. Tietenkin toi mitä sanoinkin tuo jälkihuolto et sitä me tehdään kuitenkin niin paljon vaikka tää muutos tuli nimenomaan, et nää laitokset ei enää tekis sitä jälkihuolto. Et se on vähän semmonen nimellinen juttu..mutta se että kyllähän ne meidän aikuisten kanssa, ketnet tuntee parhaiten niinku omahoitajien kanssa, et kyllä ne niitten kanssa ne asiat hoitaa.

Haastateltava 1

” Mut ehkä nyt kun täst on keskusteltu ni en mä itse asiassa tiedä hirven paljon tosta jälkihuollosta suoraan sanottuna.”

Haastateltava 3

”Jotenkin tuntuu että sijoitettujen lasten elämä, kun on ollu aika rikkinäistä et tuntuis paremmalta jos niitä vois hoitaa ja antaa kasvaa vielä tos osas-tolla. ..jos miettii ihan muita nuoria, jotka asuu kotona, niin harva heistä

lähtee 17 vuotiaana .... ja jos ei se kasvu oo vielä siinä vaiheessa et pystyis sitä vastuuta ittestään ottamaan ja näin niin se yleensä varmaan sitä sitten hankaloittaa. Ja sitten ne ongelmat on siellä yksinasumisessa.
Haastateltava 5

8. KEHITTÄMISIDEOITA

Infopaketti

Kehittämideoita nousi työntekijöiltä haastatteluhetkellä yllättävän paljon ja helposti. Kehittämiskohteita löytyi erilaisia. Yhtenä ideana oli saada aikaan infopaketti, johon voisi koota kaikki ne toimenpiteet, mitä omahoitajan ja muun tiimin tulee huomioida nuoren itsenäistymisprosessin alussa ja sen aikana. Ehdotus infopaketista vaikutti myös helpolta toteuttaa. Se ei vaadi kustannuksia, mutta toki yhteistyötä eri osastojen välillä. Infopaketti voisi toimia uuden työntekijän tukena hänen huolehtiessa ja hoitaessa ensimmäistä kertaa omahoidettavansa itsenäistymiseen kuuluvia asioita. Infopaketti voisi olla myös kokeneemmankin työntekijän tukena muistuttamassa mitä kaikkea kuuluu itsenäistymisprosessiin, mikäli hänellä vähään aikaan ei itsenäistyvää nuorta ole ollut omahoidettavana. Infopaketti voisi olla tallennettuna tikulle tai yhteiseen kansioon, jota voi tarvittaessa päivittää.

”Kyl sitä asumisharjotteluu (Hyvösen) kannattais kehittää ja päälinjoja ehkä sitten sopii. Et sellanen infopaketti vois olla tosi hyvä ja se et se käytäis jokaisen itsenäistyvän nuoren kanssa läpi jossain vaiheessa.. semmonen perusrunko..niin siit sais kattoo et on varmaan kaikki asiat hoidettu. Et ei sit käy sillee niin et joku asia jääkin liian viime tinkaan.. ennakoida joitakin asioita, tai joku kellä ei oo aikasemmin lähteny nuorta pois.”

Haastateltava 2

Yhteinen linjaus itsenäistymisprosessissa

Yhteistä linjausta työntekijät miettivät nuoren hyvinvoinnin näkökulmasta. Nuoren oma motivaatio ja elämänhallinta ovat avainasemassa siinä kuinka vastuunottokykyinen- ja kuntoinen hän on. Yhteistyökykyä ja halua sekä vastuunottokykyä toivottiin

myös työntekijöiden osalta, mikäli suunnitelmallisempaa yhtenäistä linjausta lähde-
tään työstämään. Nuoren asumisharjoittelun tulisi olla mahdollisimman positiivinen
kokemus, joka on aikuisen tukemaa.

”ehkä nimenomaan yhtenäistää linjaa siinä että ei tuu pompotteluja ylös
alas esimerkiksi jos puhutaan vaikka meidän itsenäistymisasunnoista. Että
se on koko talossa harkittu..

Ja pelisäännöt sit siinä kans vaatii niinku osastojen yhteistä työtä. Et jos
sinne kaksi eri osastojen nuorta muuttaa. Et se ehkä vaatii sellasta yhte-
näistä niinku yhtenäisempää linjaa”.

Haastateltava 1

Itsenäistymissolun uudistaminen, asumisharjoitteluun siirtyminen, jälkihuolto eli strategiasta” turvattu asumispolku lastensuojelun laitoshuollossa oleville nuorille”

Hyvösen yläkerrassa olevaan itsenäistymisasuntoon kahden soluun, vastaajat halu-
sivat selvästi eniten jonkinlaista uudistusta. Esimerkiksi nousivat harjoittelujaksot siel-
lä. Tämä voisi olla yksi hyvä tapa nuoren harjoitella yksin asumiseen liittyviä asioita,
kuten yksinäisyyttä. Nuori voisi olla siellä noin kahden kuukauden mittaisen harjoitte-
lujakson ajan. Ajanjakso olisi suunniteltua ja tarkoituksenmukaista.

Yksi haastateltava näki asian myös siten, että nuori joka on harjoittelujakson positiivi-
sesti kokenut, voisi siirtyä kaupungin tarjoamaan omaan asumisharjoitteluun. Tämä
mahdollistaisi sen, että ne nuoret jotka tarvitsevat vahvempaa tukea elämänhallin-
taansa saisivat jäädä vielä sitä osastolle harjoittelemaan. Jälkihuollon osuus nähtiin
myös mahdollisena tapahtua lastenkodin puolelta. Vastaajan mielestä nuoren hoidol-
linen tarvitsevuus tulisi kartoittaa ja järjestää sen mukaisesti.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden strategiakartassa vuosille 2014-2016
on asetettu yhdeksi tavoitteeksi otsikon ”Integroidut palvelut ja hoito” alla kohtaan
kolme ”Turvattu asumispolku lastensuojelun laitoshuollossa oleville nuorille.

(Hel.fi/strategia.2014-2016)

Asumisharjoittelun toiminnan tunnetuksi tekeminen ja yhteistyö lastenkotien työntekijöiden kanssa toisi strategiassakin esitetyn tavoitteen todemmaksi saada turvattu asumispolku lastensuojelulaitoksissa oleville nuorille. Jokaiselle nuorelle suunnattu itsenäistymisprosessi ja siihen liittyvä asumismuoto tulee olla tarpeiden mukainen ja nuorta tukeva.

”.. asumisharjoitteluun tarkoitetut asunnot joitten käyttöön vois kehittää hyvin paljon. niissä vois asua nuori esimerkiksi pienemmällä hoitomaksulla ja et se ei ois niinku täyspäivästä se hoito. Mut kumminkin semmosta että nuori pystyis jatkaa täällä asumista esimerkiksi 18 ikävuoden jälkeen jos se nähdään tarpeelliseksi. Niinku sellasia harjoittelujaksoja vois pitää tuolla ylhäällä itsenäistymisasunnossa. Ja ehkä semmosta et ne nuoret jotka 16-17-vuotiaina ei tarvi enää osastohoitoa muuttais pois.”

Haastateltava 3

”Ja voi olla et jos sais pidempään, tuetummin asua jossain yhteisössä, niin se vois lähteekin sit paremmin sujumaan ja vaikuttaa sitten ihan vaikka koko loppuelämään. Et jos sitä resurssia ei ole niin silloin siinä ei auta se oma asunto ja koulupaikka ja muu ollenkaan jos ei pysty ottaan vastuuta itsestään, eikä kukaan ymmärrä ja ois tarvetta saada vielä tukea ja ohjausta ja aikuisen läsnäoloa.”

Haastateltava 5

”... lastensuojelusta ja sen toimivista työvälineistä on aivan liian vähän tietoa. Ja sama mun mielestä liittyy tohon jälkihuoltoon... tosi paljon resursseja menee hukkaan siinä kun ei keskustella sitä asiaa tarpeeksi et kuka tarvii ja mitäkin...et niin pitkään kuin lapsi ois valmis yhteistyöhön laitoksen kanssa 21 ikävuoteen asti ni se ois mun mielestä järkevää... mä näkisin jotenkin et pitkään täällä asuneen nuoren jälkihuolto kuuluis hoitua Hyvösestä.”

Haastateltava 3

Foorumi ammattilaisille eri tarkoituksiin

Mahdollisesta ammattilaisten välisestä tiedottamisesta nousi myös ajatus foorumista, missä omahoitaja voisi käydä läpi nuoren sijoitusta vuosien varrelta. Monesti sijoitukset ovat pitkiä ja omahoitajuus-suhde myös. Tämä mahdollisuus voisi tukea omahoitajan työtä ajatellen työssä jaksamista ja tulevaa omahoitajuus-suhdetta.

Esteitä onnistuneelle moniammatilliselle yhteistyölle ovat kulttuuriset tekijät, erilaiset ajattelutavat ja työkäytännöt sekä vähäinen tieto toisten työstä. Tämä on todettu monissa sosiaali- ja terveysalan yhteistyötä koskevissa tutkimuksissa. Esteitä yhteistyön kehittymiselle luovat myös sosiaali- ja terveysalan hierarkiset ja byrokraattiset toimintatavat. (Isoherranen 2005,135)

”saada ehkä virallisesti se palaute miten on mennyt se sijoitus. Mikä on mennyt hyvin ja mikä on mennyt huonosti. Että niinku jotenki sulkee sitten se paketti sillä että tää meni niinku pitää tai tää meni niinku ei pitää. Et siihen ois joku oma foorumi, niinku oma paikka missä sen vois käydä läpi mutta en sitten tiedä kuka se vois olla.”

Haastateltava 3

Ammattilaisten välinen yhteydenpito

Ajatuksia herätti kehittämisen osalta myös yhteydenpito jälkihuollon ja asumisharjoittelun työntekijöihin. Huoli ”omasta nuoresta” ja tämän itsenäisen elämän sujumisesta mietitytti, kuinka muut ammattilaiset sen näkevät ja saada siitä tietoa. Hankalaksi koettiin spontaani soittaminen nuoren asioista ja koettiin sen olevan jokseenkin epäeettistä.

”itse asiassa mä voisin aatella niin että, joo sanotaan siinä vaikka kolmeekaa kuukautta, siihen asti ois sovittu vaikka jälkihuollosta vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa et soitetaan vaikka parin viikon välein. mut siin on vähän silleen sitten et sen nuoren omaa tahtoo kyl kunnioitetaan aika paljon siin vaihees, ku se on lähteny meiltä pois.”

Haastateltava 2

Lastensuojelun työmenetelmien kehittäminen

Ylipäättään lastensuojelun työmenetelmien kehittäminen koettiin tarpeelliseksi, mutta haastavaksi. Helsingin kaupunki organisaationa on suuri ja aktiivisia sekä innovatiivisia työntekijöitä ajateltiin olevan vaikea löytää. Muutoshankkeen ajateltiin jokseenkin tuovan uudistumista.

” isossa organisaatiossa kuten Helsingin kaupungissa se on aika haastavaa et sit pitäsi olla aktiivisia työntekijöitä jaksaa lähteä työstämään. Mutta tota toki eletään muutoksen aikoja kun laitoshuolto muuttuu niin ehkä tää on sellasta odottavaa.”

Haastateltava 3

Kehittämisen tavoite on työyhteisön toiminnan kehittämistä yhteistoiminnassa. Kehittämistoimintaa tulee arvioida työyhteisön perustehtävän näkökulma huomioon ottaen. Kehittämisen tulee kohdistua siihen miten ja missä määrin se edistää työyhteisön tavoitteiden ja tehtävien toteuttamista, jota varten työyhteisö on olemassa. Työyhteisön perustehtävällä viitataan työyhteisön puolella olevia tarpeita, joita varten työyhteisö on olemassa. (Nakari & Valtee 1995,62).

Työn tilaajan kommentti: ”Olen todella iloinen siitä, että haastatteluista huokuu henkilökunnan työn kehittämisen halu.”

Toivonkin tästä lähtökohdasta huomioiden kehittämisideoiden tulevan todeksi joiltakin osin. Lastensuojelun toimintamalleja ja menetelmiä voidaan pienelläkin taloudellisella tuella toteuttaa, kunhan työntekijöillä on riittävä määrä omaa halua ja jaksamista panostaa siihen.

9.JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön yhtenä oli tarkoituksena kartoittaa Hyvösen lastenkodin henkilökuntaa haastatteleamalla, mitä työmenetelmiä- ja tapoja he käyttävät nuoren itsenäistymisprosessissa. Toinen tarkoitus oli saada mahdollisia kehittämisideoita kyseiseen prosessiin. Kolmantena ajatuksena oli tutkia, miten hyvin asumisharjoittelua erillisenä palveluntuottajana tunnetaan lastenkodin kentällä.

Menetelmiä

Luvussa viisi esittelin työmenetelmiksi Umbrella- kansion, itsenäistyvän nuoren roolikartan ja omahoitajuuden työnkuvan vuorovaikutuksen ammattilaisena. Näistä selvästi eniten koettiin omahoitajuus merkittävimpana työmenetelmänä joita edellä mainitut muut tavat voivat tukea. Umbrella-kansiota käytettiin selvästi enemmän kuin itsenäistyvän nuoren roolikarttaa, joka osalle haastatelluista oli jokseenkin tuntematon. Tosin Umbrella- kansion koettiin olevan suunnattu enempi lapsille kuin nuorille, jotka ovat itsenäistymisvaiheessa. Haastateltavat kuitenkin sovelsivat sieltä löytyviä tehtäviä joka Umbrellan tarkoitus onkin. Itsenäistymissuunnitelman tekemistä osaksi hoitaja kasvatussuunnitelmaa pidettiin työtä ohjaavan työvälineenä.

Omahoitajuuden merkitys nousi vahvasti esille nuoren aloittaessaan itsenäistymisprosessiaan. Omahoitaja-pari koettiin keskeiseksi tekijäksi rakentaa ja tukea nuoren itsenäistymistä vielä osastolla ollessa. Tärkeäksi koettiin nuoren oman lähiverkoston kehittäminen. Lähiverkostoon miellettiin kuuluvan nuorelle tärkeitä aikuisia, jotka eivät ole viranomaisia. Haastateltavien toiveena oli saada rakennettua nuoren tueksi aikuisia sukulaisia, kummeja tai vaikka kaverien vanhempia sisältävä läheisverkosto. Tämänkaltaista verkostoa pyrittiin kokoamaan nuoren Hyvösen lastenkodissa olon ajan, pitämällä heihin yhteyttä säännöllisesti.

Omahoitaja vastaa perheen kanssa tehtävästä työstä, jonka tavoitteena on saada perheeltä tukea nuoren aikuistumiseen. Tällä pyritään tukemaan nuoren ymmärrystä perheestään osana sosiaalista tukiverkkoaan sekä omaa muuttunutta asemaansa yksilönä. Perhe on nuoren tulevaisuuden kannalta tärkeä voimavara. (Nuorisokotien asumisharjoittelun esite 2012)

”Jälkihuolto”

Lähes kaikki haastateltavat puhuivat ” jälkihuollosta”, jota itse toteuttavat. Työntekijät tapasivat vapaa-ehtoisesti oman työnsä ohella jo pois muuttaneita nuoria, soittelivat heille kysellen kuulumisia ja pyysivät käymään lastenkodilla kahvilla tai syömässä. Työntekijät kokivat huolta itsenäisesti asuvista entisistä nuorista ja halusivat nähdä oliko heillä kaikki kunnossa. Nuoret ottavat myös itse yhteyttä heitä hoitaneisiin tuttuihin työntekijöihin.

Haastateltavat kokivat tekevänsä jo nyt jälkihuoltoa nuorten kanssa, jotka olivat Hyvösestä jo pois muuttaneet. Työntekijät kokivat yhteydenpidon tärkeäksi sekä nuoren näkökulmasta että oman työn loppuun saattamisen kannalta. Tämä osoittaa mielestäni sitä, kuinka omistautuneita työntekijät työlleen ovat. Tämä on myös vahvistus siitä, että vuorovaikutus on sekä pois muuttaneita nuoria että työntekijää voimaannuttava kokemus.

Työn tilaaja eli lastenkodin johtaja halusi selventää termiä jälkihuolto tässä kohtaa seuraavasti:

” Työssä etenkin haastateltavat käyttävät termiä jälkihuolto. Kuitenkin sillä tunnutaan tarkoitettavan enemmänkin aiemmin laitoksissa virallisestikin tehtyä jälkihoitoa, joka oli 2 kk:n mittainen jakso, jonka aikana laitos piti yhteyttä pois muuttaneeseen nuoreen. Työstä kertyi 0,2 osa hoitopäivän suoritteesta jota puhemielessä usein nollakakkoseksi kutsuttiin. Toki jälkihoitoa tehtiin ja tehdään jälkihuollon aikana, mutta jälkihuolto on nimenomaan sosiaalityöntekijän työtä täysi-ikäistyneen nuoren hyväksi sijaishuollon päätyttyä.”

Työn tilaajan, Hyvösen lastenkodin johtajan Roope Tommilan kommentti
24.1.2014

Työn tilaaja oli kuitenkin myös samaa mieltä haastateltavien kanssa jälkihoidon tuomisesta viralliseksi työmuodoksi. Näin se tekisi näkyväksi nuoren kanssa joka tapauksessa tehtävän työn. Työn tilaaja painotti myös tämän työn muodon merkitystä työntekijälle, koska se on usein palkitseva työvaihe pitkän sijoituksen päätteeksi.

Artikkelissa ”Edes yksi luotettava aikuinen” korostetaan koko ajan tavoitettavissa olevaa ja luotettavan aikuisen tärkeyttä. Ongelmalliseksi koetaan, että apua antava aikuinen vaihtuu kun nuori täyttää 18 -vuotta ja muuttaa pois lastenkodista. Kotoaan muuttanut nuori voi tarvittaessa soittaa omille vanhemmilleen. Artikkelissa SOS-lapsikylän lastensuojelupäällikkö Anna-Liisa Koisti-Auer myös kertoo huostaan otettujen lasten itsenäistymisen olevan keskimääräistä hitaampaa rankkojen elämänkemusten tähden.

Samaisessa artikkelissa lastenkodissa kasvanut tyttö, ”Osallistuvien nuorten Etsintä”-seminaarissa kertoi esimerkin Tsekinmaasta, jossa nuoret voivat mennä yökylään omaan lastenkotiinsa jopa 26-vuotiaaksi asti. Suomessa asia ei ole näin järjestetty.

Koisti-Auer sanookin olevan lyhytnäköistä jälkihuollon olevan vaihtelevasti hoidettu. The Wall Street Journalin lainaamien tutkijoiden mukaan parikymppisten aivot eivät ole vielä valmiita tekemään isoja elämänvalintoja vaan aivojen kehityksen kannalta parempi ikä olisi jopa lähellä kolmekymmentä.

(nuorilleny/yle.fi/ 16.10.2013)

Selvittämättömät kiintymysongelmat näkyvät nuorilla emotionaalisen kehittymisen viiveenä. Nämä nuoret vaikuttavat ikäistään nuoremmilta. Nuoren itsenäistyminen terveellä tavalla tarvitsee turvallisen kiintymyssuhteen. Nuoren sisäinen turvattomuus, viha ja ahdistus saattaa ajaa nuoren vaikeuksiin hänen yrittäessä vastata aikuisuuden tarpeisiin. (Becker-Weidman & Shell 2008,295).

Olen huomionnut kuinka kotoa lähtenyt alle 18-vuotias nuori, jolla ei ole elämässään ole ollut kiintymyssuhteessa ongelmia, selviytyy yksin asumisen haasteista hyvin. Tukena on ollut aikuisen säännöllinen yhteydenpito ja yhteydenoton turvaaminen nuorelle kellon ympäri. Läheisverkoston olemassaolo ja sen toimivuus ovat myös suuri turva itsenäistyvälle kotoakin lähteneelle nuorelle. Nuorelle on tärkeää tietää kotiin tulemisen mahdollisuus tarvittaessa tai silloin jos yksin asuminen ei sujukaan. Tämän pitäisi olla mahdollista myös lastenkodista lähteneellä nuorella. Nuoren vastuuttaminen omaa elämäänsä koskevista tavallisista arkisista asioista on nuoren kasvulle ja kehitykselle myös hyväkin asia. Nuori saa itseluottamusta huomattaessaan pystyvänsä toimimaan itsenäisesti. Pidän kuitenkin ehdottoman tärkeänä, että nuoreen pidetään säännöllisesti yhteyttä ja tavataan. Aikuisen vastuu on myös puuttua asioihin, jos nuori ei pärjää. Oma mielipiteeni on, että vuorovaikutus on tärkein työväline. Vuorovaikutuksen tueksi voi rakentaa erilaisia menetelmiä.

Laitostuminen

Haastateltavat nostivat laitostumisen yhdeksi keskeiseksi ongelmaksi nuorten kohdalla. Laitostumisella tarkoitettiin tässä yhteydessä sitä, kuinka nuoret tottuvat lastenkodissa asuessaan siihen, että aikuiset huolehtivat heidän asioistaan ehkä liikaa. Itse vanhempana näkisin myös olevan kyse ihan tavallisestakin ilmiöstä nuoren kohdalla. Nuori on tottunut aikuisen apuun ja on oppinut luottamaan tähän. Toisaalta laitostuminen voitaisiin nähdä kiinnittymisenä tai sen kaltaisena ilmiönä. Toisaalta

laitostumisesta puhuttaessa suhteessa lastenkodissa oleviin lapsiin tarkoitetaan varmasti nuoren oma-aloitteisuuden puutetta tehdä asioita ja osallistua arjen askareisiin. Toki tämänkaltainen toiminta on tuttua kotonakin asuville nuorille ja kuuluu osana tuohon ikäkauteen kuuluvana.

Itsenäistymissolu

Kehittämisideoita nousi haastateltavilta paljon koskien erityisesti saada kehittää Hyvösen omaa itsenäistymisasuntoa ja siihen liittyvää toimintaa. Itselleni jäi ajatus siitä, että tämä on jo pidempäänkin ollut työntekijöiden mielessä. Itsenäistymisasunnon toiminnan kehittäminen on jo lähtenyt osittain liikkeelle. Osastoittain on pohdittu niitä nuoria, jotka ikänsä ja oman motivaationsa puolesta voisivat muuttaa itsenäistymisjaksolle yläkerran soluun. Harjoittelujakson on esitetty olevan kaksi kuukautta maksimissaan. Nuorella itsellään on oltava myös mahdollisuus vaikuttaa jakson kestoon ja harjoittelujakson aikainen tuki nuorelle tulee tällöin olla yksilöllistä ja nuoren kanssa suunniteltua.

Osastojen välinen yhteistyö tulee olla myös suunnitelmallista. On mietittävä millaiset nuoret voivat yhdessä asua yläkerran solussa. Nuorten tulee myös sitoutua itsenäistymisasunnon sääntöihin ja opetella huomioimaan kanssa-asuja. Omahoitajat ja muut aikuiset ovat kaikissa asioissa tukena ja ohjaavat itsenäistymisprosessissa olevia nuoria. Sitoutumista vaaditaan myös työntekijöiltä. On pystyttävä tekemään pitkäjänteistä ja suunnitelmallista yhteistyötä.

Asumisharjoittelu

Asumisharjoittelusta oli työntekijöillä yllättävän vähän tietoa. Oletan tämän johtuvan siitä, että Hyvösen lastenkodilla on oma itsenäistymisasunto, jolloin ei ole ollut tarvetta siirtää nuorta välttämättä Helsingin kaupungin asumisharjoitteluun. Asumisharjoittelun ohjaajan toimesta ja asumisharjoittelun toiminnasta ei oltu tietoisia. Helsingin kaupungin muutoshankkeen esityksessä nimenomaan toivottiin asumisharjoittelun tunnetuksi tekemistä.

”Työryhmän mielestä asumisharjoittelua tulee tehdä tunnetuksi työmuodoksi yhteistyökumppaneiden, kuten avo- ja sijaishuollon sosiaalityönte-

kijöille ja lastensuojelulaitosten työntekijöille, jotta sitä hyödynnettäisiin paremmin ja oikea-aikaisesti lasten tarpeisiin”.
(Turpeinen 2013)

Resurssien järjeistäminen

Haastatteluissa pohdittiin myös resurssien järjeistämistä, siten että ne nuoret jotka pärjäävät pienemmällä tuella voisivat siirtyä asumisharjoitteluun ja ne nuoret, jotka tarvitsevat tukevampaa hoitoa voisivat jäädä osastolle. Näin voitaisiin saada lastensuojelun varoja kohdennettua paremmin kehittämiskohteisiin. Viittaa tässä kuitenkin jo aiemmin luvussa kaksi lastensuojelussa olevan työntekijän kommenttiin siitä, että säästöjä ei tulisi kuitenkaan tehdä tukea tarvitsevan nuoren varjolla. Nuoren tulee olla sen kuntoinen siirtyessään asumisharjoitteluun, että sinne kohdennettu tuki on oikeasti hänelle riittävä.

Asumisharjoitteluvuorokauden hinnaksi on arvioitu 100 % täyttöasteella tämän hetkisten kustannustietojen perusteella olevan 85e, vaihteluvälin ollessa 77-94e/vrk.”
(Turpeinen 2013)

Lastensuojelulaitoksissa hoidosta määräytyy maksu tavallisimmin vuorokausimaksun perusteella. Vuorokausimaksu vaihtelee suuresti eri laitoksissa ja hintahaarukka liikkuu useiden satojen eurojen välillä. Nykyisin melko tavallisesti hoitovuorokausimaksu on noin 150- 250 euroa. Erityishoitoa tarvitsevilla hoitovuorokauden hinta ylittää 300 euroa. Tavallisimmin tämä sisältää kaikki lapsen sijaishuollon kustannukset.
(sosiaaliportti/lastensuojelun käsikirja/2013)

Työn tilaaja kommentoi tätä kohtaa erittäin tärkeänä näkökulmana siten, että yksilöllinen hoito johtaa myös taloudellisempaan lopputulokseen, koska näin osastojaksot eivät turhaan pitkity. Toisin kuin usein ajatellaan, voi yksilöllinen ”käsityönä” tehty työ olla myös taloudellista. ”Kohti kevyempiä palveluita” on usein käytetty lause Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston organisaatiossa.

Johtaminen ja työn kehittäminen

Johdolla on merkitystä muutettaessa rakenteita. Johdon pitäisikin pysähtyä ajoittain tarkastelemaan vakiintuneita rakenteitaan ja huomata niiden vaikutus kehitykseen. Kyseenalaistajia tarvitaan rakenteiden ja prosessien muuttamiseen ja kehittämiseen.

Kyseenalaistajalla tulee olla näkemystä ja kokemusta erottaa toimivat käytännöt tai rakenteet toimivista ja kyseenalaistaa vain ne. Kaikkea ei tule muuttaa, sillä ihmiset tarvitsevat työyhteisöissään myös pysyvyyttä. (Moilanen 2001, 174)

Työn kehittäminen on aina haastavaa, on kyse sitten pienestä tai suuresta organisaatiosta. Kaupungin toiminta on byrokraattista ja siksi hidasta. Työntekijöitä kuulemalla ja heidän näkemyksensä huomioimalla voisi saada aikaan merkittävää työn kehittämistä toimivista malleista lastensuojelun kentällä. Olen opinnäytetyötä tehdessäni huomionut, miten paljon työntekijöillä Hyvösen lastenkodissa on halu kehittää omaa työtään, mutta kokevat sen ongelmalliseksi juuri edellä mainitusta syystä. Työntekijöiden kokemusta ja näkemystä tulisi ehdottomasti hyödyntää työn kehittämiseksi.

Pohdinta

Olen opinnäytetyössäni käynyt läpi eri menetelmiä, joilla voidaan tukea itsenäistyvää nuorta. Kävin juuri ennen opinnäytetyöni valmistumista Vantaan taidemuseon avajaisnäyttelyssä ”Maailman Ihanin Tyttö”. Näyttely palasi kotimaahan Pohjois-Amerikan ja Euroopan kiertueelta. Näyttely on saanut alkunsa Hyvösen lastenkodista vuonna 1998. Silloin vastavalmistunut sosiaalikasvattaja Miina Savolainen (nykyisin yhteisötaiteeseen painottunut valokuvaaja, taide- ja sosiaalikasvattaja) sai idean kuvata lastenkodin tyttöjä heille rakkaissa paikoissa kauniisti puettuina ja saada heidät tuntemaan olevansa erityisiä. Kuvat on suunniteltu yhdessä tyttöjen kanssa. Taiteilija kertoi, että alussa hän ajatteli valokuvan parantavasta voimasta. Jälkeenpäin Miina Savolainen on löytänyt ajatuksen merkityksellisestä katseesta. Näyttelyn avasi presidentti Tarja Halonen sanoilla ”Ihmisen oma persoonallinen identiteetti kasvaa vuorovaikutuksessa toiseen ihmiseen. Katseen merkitys korostuu vuorovaikutuksen yhteydessä ja siten myös valokuvassa, miten sinä minua katsot.” Miina Savolainen korosti vuorovaikutuksen tärkeyttä ja vuorovaikutusvastuuta.

kutsuvierasnäyttely 28.1.2014,

(voimauttava valokuva)

Olen aina omassa työssäni korostanut vuorovaikutuksen tärkeyttä. Olen ohjannut työvuosinani monia lähihoitaja- ja fysioterapeutti opiskelijoita kuntouttavassa integroidussa erityisryhmässä. Vuorovaikutus ja vuorovaikutusvastuu on ihmissuhdetyöntekijän perusmenetelmä. Olennaisena siihen liittyy katse. Hyväksyvä katse on monelle lapselle ja nuorelle tuntematon ja sitä kuitenkin jokainen ihminen kaipaa. Hyväksytyksi tulemista, että kelpaan sellaisena kuin olen. Vuorovaikutuksen aikaan saamiseksi voidaan linkittää näitä eri menetelmiä, mitä olen opinnäytetyössäni avannut.

.Aluksi opinnäytetyön nimenä oli ”Asumisharjoitteluun siirtyvän nuoren tukeminen Hyvösen lastenkodissa”. Muutin nimen muotoon ”Itsenäistyvän nuoren tukeminen Hyvösen lastenkodissa”. Nimenmuutos selvensi sitä työtä mitä lastenkodissa tehdään yleensäkin itsenäistyvän nuoren kohdalla, eikä vain niiden, jotka muuttavat asumisharjoitteluun.

Opinnäytetyöni aiheen valinta oli mielestäni onnistunut. Helsingin kaupungin lasten- ja nuorisokotien muutoshanke toi uudistuksia lastensuojelun kentälle. Itseäni kiinnosti asumisharjoittelun siirtyminen oman johdon alle ja sen tunnetuksi tekeminen. Sain siitä ajatuksen tutkia, miten lastenkodissa tällä hetkellä tuetaan itsenäistymässä olevia nuoria. Toivoin voivani myös antaa mahdollisuuden työntekijöille pohtia omaa työtään itsenäistyvien nuorien parissa ja kehittää sitä. Oli hienoa huomata, miten paljon hyviä kehittämisideoita haastatteluhetkellä työntekijät toivat esille. Koin, että opinnäytetyöni oli osunut oikeaan ajankohtaan. Työntekijöillä oli selvästi jo ollut aiemmin ajatuksia mielessä kehittää omaa työtään ja haastattelut tarjosivat sen mahdollisuuden. Toivon, että nämä jäävät työstettäväksi ja ainakin alku on näyttänyt hyvältä.

Halusin saada myös selville, miten paljon kaupungin tarjoamaa asumisharjoittelun mahdollisuutta käytetään lastenkodissa. Itselleni oli yllätys, miten vähän asumisharjoittelua sekä myös jälkihuoltoa tunnetaan. Tämä osoittaa sen, että on enemmän kuin tarpeen saada kaupungin tarjoamaa asumisharjoittelua tunnetummaksi työmuodoksi lastenkodin työntekijöille, kuten muutoshankeen esityksessä painotettiin.

Yksi kehittämisen kohteista oli Hyvösen oman itsenäistymisasunnon käytön uudistaminen. Tämän kehittämiseen voisi ottaa mukaan lastenkodin omia nuoria ja huomioida heidän toivomuksiaan soluasunnon käyttöön. Usein nuorten ottaminen suunnitte-

luun mukaan, lisää myös heidän sitoutumistaan itse asiaan eli tässä tapauksessa itsenäistymisprosessiin.

Tutkimusmenetelmän valinta oli itselleni selvä jo alusta asti. Teemahaastattelu osoitautui hyväksi tavaksi kartoittaa menetelmiä ja saada kehittämideoita. Jokainen haastateltava uskalsi tuoda esille omia näkökulmiaan yksilöhaastattelussa. Näkemykseni on, että myös ryhmähaastattelun valinta olisi voinut olla hyvä. Mikäli tekisin työni uudestaan, saattaisin hyvinkin käyttää ryhmähaastattelua menetelmänä. Ryhmähaastattelu voisi hyvinkin tuoda lisänäkökulmia, kun haastateltavat saavat kuulla toistensa mielipiteitä ja kokemuksia. Myös pohjaa yhteistyölle ja siihen sitoutumiseen voisi muodostua vahvemmaksi ja innostus mahdollisesti lisääntyisi ryhmän vaikutuksesta. Työtiimi yhdessä työnohjaajan kanssa muokkaisi sopivat toimintatavat.

Haastattelu oli mielenkiintoinen prosessi. Kysymysten asettelun neutraaliin muotoon koin helpoksi. En mielestäni käyttänyt sellaisia lauseita tai sanamuotoja, joissa olisi näkynyt oma mielipiteeni kyseiseen asiaan. Tosin mielipiteitä itselläni aiheesta ei kovin paljon ollut, sillä aihe oli minulle ennestään tuntematon. Haastattelun teemat ilman tarkentavia kysymyksiä lähetin haastateltaville päivää ennen haastatteluhetkeä. Mielestäni tämä osoitautui hyväksi, sillä sain aineistoa koottua hyvin perusteluun. Tutkimustapa ja kysymysten asettelu toivat nähtäväksi, miten tärkeää on tuoda esille lastenkodin työntekijöille asumisharjoittelua työmuotona.

Oman oppimiseni kannalta on opinnäytetyön työstämisellä ollut suuri merkitys. En ollut aiemmin tehnyt laajuudeltaan tämän kaltaista työtä. Kaikki työvaiheet opettivat eri asioita, kuten tietoperustan käyttö, haastattelujen litterointi ja työn kokonaisuuden koonti. Asumisharjoittelun ja jälkihuollon suunnitteluun olen saanut paljon erilaisia näkökulmia, joita toivon voivani itse hyödyntää työntekijänä. Työntekijöiden halu työnkehittämiseen on innostanut itseäni kehittää lastenkodin toimintamalleja. Haastattelut antoivat paljon tietoa ja näkemystä työntekijöiden kokemuksista itsenäistymisprosessin kulussa ja sen kehittämisessä. Kirjoittaminen on ollut mieluisaa vaikkakin aikaa vievää. Lähdekirjallisuutta lukiessani ja sitä pohtiessani olen saanut vahvistusta omille ajatuksilleni kasvattajana olemisesta.

Jatkotutkimuksena olisi tärkeää ja mielenkiintoista lähteä tutkimaan, voiko lastensuojelun resursseja järkeistää asumisharjoittelun tuella niiden nuorten osalta, joilla ei ole tarvetta tukevampaan ympärivuorokautiseen hoitoon. Paljon puhutaan ennaltaehkäisevästä työstä ja avohuollosta. Näkisinkin tässä kohdin mahdollisuuden uudistaa lastensuojelun laitoshoidon loppupuolella olevien nuorten asemaa, joille on riittänyt tavallisen lastenkodin tarjoama kuntouttava hoito. Tästä myös työn tilaajan myönteinen kommentti kohdassa, missä käsittelin resurssien järkeistämistä. Painotan vielä erityisesti sitä näkökulmaa, että asumisharjoitteluun siirtyvän nuoren tukeminen olisi hyvin suunniteltua eikä saisi olla vain säästötoimenpide kalliiden laitospaikkojen sijaan. Työn tilaaja oli erittäin tyytyväinen tutkimukseeni ja siinä esiin tulleisiin näkökulmiin työn kehittämisen suhteen. Työn tilaajan tarkoituksena on markkinoida opinnäytetyötäni laajemmalti.

LÄHTEET

Aalberg, Veikko & Siimes, Martti, A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä. Gummerus.

Bardy, Marjatta.2013. Lastensuojelun ytimissä. Neljäs painos.Tampere.

Becker-Weidman, Arthur & Shell, Deborah.toim.2008. Auta lasta kiintymään. Vuoro-
vaikutteinen kehitysterapia traumaperäisen kiintymyssuhdehäiriön hoidossa. PT-
kustannus.Tampere

Dunderfelt, Tony.2011. Elämänkaaripsykologia. Wsoy Pro. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2001. Tutkimushaastattelu.Teemahaastattelun
teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula.2009.Tutki ja kirjoita. Kariston
kirjapaino. Hämeenlinna.

Hughes, Daniel.2011.Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen.
Tampere.

Hughes, Daniel. 2009.Tie traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen sy-
västi vaurioituneissa lapsissa. Tampere.

Isoherranen, Kaarina.2005. Moniammatillinen yhteistyö. Dark.oy. Vantaa.

Ketola, Jari.2008.Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhempien
tueksi.PS- kustannus. Juva.

Laaksonen, Sari (toim.)2004. Jälkihuollon opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan jul-
kaisuja. Helsinki.

Lyytinen, Paula & Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.)1995.Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Wsoy.

Moilanen, Raili.2001. Oppivan organisaation mahdollisuudet.Tampere.Tammi.

Nakari,Risto & Valtee, Pasi.1995. Menestyvä työyhteisö. Yhteistoiminnallisuuden näkökulmia työyhteisön kehittämiseen. Yksityisen sektorin ja kunnallisen puolen työyhteisön perustehtävä on vastata asiakkaiden tarpeisiin. Gummerus. Jyväskylä.

Puonti, Anna- Maija & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Tammi. Jyväskylä.

Saastamoinen, Kati. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa.

Sinkkonen, Jari.2010.Nuoruusikä.Wsoy.Juva.

Taskinen, Sirpa.2007.Lastensuojelulaki. Soveltamisopas.(417/2007) STAKES. Gummerus. Vaajakoski.

Timonen- Kallio, Eeva (toim.)2000. Itsenäisen elämän ABC. Umbrella-työkäsikirja menetelmän käsikirja.Turku.

Ylitalo, Pertti (toim.) 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Kuntaliitto. Varsinais- Suomen lastensuojelukuntayhtymä.Helsinki.

Esitteet:

Lasten- ja nuorisokotien muutoshanke-esitys rakenteen käytännön toteuttamisesta, lasten ja nuorisokotien muutoshankkeen työryhmän esitystoimeksiannon mukaisesti. Pirkko Turpeinen, työryhmän pj. 22.5.2013

Nuorisokotien asumisharjoittelun esite.2011. Helsinki.

Internet- linkit:

<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/lastensuojelu/lastenkodit/hyvonen>

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/kiireellinsijoitus/>

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/>

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/kustannukset/#Sijaishuollon_kustannukset_perhekodissa_ja_laitoksessa

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu

<http://nuorillenyht.yle.fi/nuorille-nyt/viikon-teema/edes-yksi-luotettava-aikuisen/>

<http://www.hel.fi/hki/sote/fi/Uutiset/Strategia+valmistui+-+toimeenpano+voi+alkaa>

<http://www.voimauttavavalokuva.net/nayttelyt.htm>

Työn tilaajan Hyvösen lastenkodin johtajan Roope Tommilan kommentit 24.1.2014 tekstissä viitattu.

LIITE 1

Hei Hyvösen lastenkodin henkilökunta!

Kolleganne ja Humanistisen Ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelija Tuija Ahola on tekemässä opinnäytetyötä asumisharjoitteluun siirtyvän nuoren tukemisesta Hyvösen lastenkodissa.

Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa niitä työmenetelmiä- ja tapoja mitä Hyvöses-
sä käytetään nuoren itsenäistymisprosessissa. Työntekijöitä haastatteleamalla on tar-
koitus saada niistä yhtenäinen kuva. Tavoitteena on myös työn kehittämisen näkö-
kulma antamalla työntekijöille mahdollisuus pysähtyä pohtimaan itsenäistymiseen
liittyviä ja kuuluvia asioita/haasteita.

Opinnäytetyö perustuu haastattelututkimukseen yksilöhaastattelun menetelmin.
Haastateltavien nimiä, ikää ja sukupuolta ei opinnäytetyössä mainita. Haastattelu
kestää keskimäärin tunnin ajan. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan, jonka jäl-
keen aineistot hävitetään. Teen haastattelut syystalven 2013 aikana. Opinnäytetyö
valmistuu maaliskuussa 2014.

Kirjoita nimesi listaan, mikäli haastattelu sinulle sopii

-
-
-
-

Voit myös ilmoittautua s-postitse

tuija.ahola71@gmail.com

Mahdolliset lisätiedustelut asiaan liittyen voit laittaa samaan s-postiin.

Kiitos mielenkiinnostasi ja panoksestasi jo etukäteen!

Terveisin Tuija Ahola

LIITE 2

Haastattelun teemat alla tarkentavine kysymyksineen**1. Nuoren tukeminen Hyvösen lastenkodissa:**

- Onko Hyvönessä mielestäsi yhteinen linjaus?
- Onko osastollasi yhteinen linjaus?

2. Itsenäistymiseen vaikuttavat tekijät:

- huolenaiheet, jotka heikentävät itsenäistymistä? (nuoresta riippuvat ja riippumattomat tekijät)
- mitkä asiat mielestäsi pitäisi olla kunnossa nuorella?(riittävän kunnossa)
- pitääkö nuoren osata joitakin asioita ennen muuttoa?(osaaminen riittävä)
- mitkä ne mielestäsi olisivat ja miten voit niissä tukea?
- sano yksi asia mikä on omasta mielestäsi kaikista tärkeintä nuoren kohdalla hänen siirtyessä asumisharjoitteluun?

3. Nuoren itsenäistymisvaiheen tueksi tarkoitetut työmenetelmät- ja tavat: (omaohjaajuus, umbrella, itsenäistyvän nuoren roolikartta)

- mitä menetelmiä tai tapoja tiedät?
- mitä menetelmiä tai tapoja itse käytät?
- mitä kehitettävää toivoisit Hyvösen lastenkotiin itsenäistyvän nuoren tukemiseen?

4. Asumisharjoittelun tai Lastu:n työntekijän ja omaohjaajan välinen yhteistyö:

- miten verran yhteistyötä on?
- millaista yhteistyö on?
- toivoisitko yhteistyötä enempi tai mikäli sitä ei ole toivoisitko olevan?
- miten asumisharjoitteluohjaaja/lastensuojelun tuetun asumisen työntekijä saa tietoa uudesta nuoresta?

5. Omaohjaajan työn tukeminen nuoren itsenäistymisprosessissa:

- tarvitko tukea?
- millaista tukea saat ja keneltä/mistä?(oma tiimi, esimies, sosiaalityöntekijä, työnohjaus, koulutus)
- millaista tukea toivoisit?(oma tiimi, esimies, sosiaalityöntekijä, työnohjaus, koulutus)

6. Työntekijän havainnot ja pohdinnat itsenäistyvän nuoren käytöksessä ja olemuksessa asumisharjoitteluun siirtyessä tai itsenäisen elämän alkaessa:

- oletko havainnut nuoren käytöksessä ja olemuksessa muutosta asumisharjoittelun tai jälkihuollon lähestyessä? Kuvaile sitä? Kerro oma näkemyksesi muutoksen syistä.

7. Nuoren tukiverkosto ennen ja jälkeen asumisharjoittelua/jälkihuoltoa. Asumisharjoittelun tai jälkihuollon sujumisesta tiedottaminen.

- onko olemassa ammattilaisten välillä olevaa verkostoa nuoren tukemiseksi. Onko/olisiko se tarpeellinen?

8. Mitä muuta haluaisit vielä kertoa nuoren itsenäistymisprosessista ja asumisharjoitteluun tai jälkihuoltoon siirtymisestä?

- kehittävät asiat, muut ajatukset

LIITE 3

Suostumus haastatteluun Tuija Aholan opinnäytetyötä varten.

Suostun haastatteluun opinnäytetyötä varten koskien nuoren tukemista asumisharjoitteluun siirtymisessä Hyvösen lastenkodissa.

Annan suostumuksen haastattelun nauhoitukseen. Opinnäytetyössä tunnistetietojani ei käytetä ja nauhoitus tuhoetaan.

Paikka ja aika

LIITE 4

Lastensuojelun organisaatio Lastensuojelun johtaja

Lastensuojelutarpeen arviointi

- etelä 1, itä 3, länsi1, pohjoinen 2 ja nuorisoryhmä

Lastensuojelun avohuollon sosiaalityö

- etelä 2, itä 7, länsi 2, pohjoinen 5

Lastensuojelun palvelut / Lastensuojelupalvelujen päällikkö

Asiakasohjaus/ asiakasohjauksen päällikkö

Lastensuojelun perhetyö ja – kuntoutus/Perhetyön ja –kuntoutuksen päällikkö

- lastensuojelun perhetyö 1-4
- perhekuntoutus
- muut perheiden tukipalvelut

Lasten kriisityö ja vastaanotto/Lastenkodin johtaja

- vastaanottotoiminta
- vastaanottoperhetoiminta

Nuorten kriisityö ja vastaanotto/Lastenkodin johtaja

- vastaanottotoiminta
- kotiin vietävä kriisityö

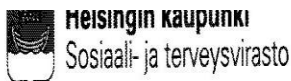
Sijoituksen sosiaalityö/Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö

- perhehoito 5
- laitoshoido 3
- toimistopalvelut

Lastenkotitoiminta 7/Lastenkotitoiminnan päällikkö

Asumisharjoittelu/ Johtava ohjaaja

LIITE 5

Helsingin sosiaali- ja terveysviraston

Strategiakartta

vuosille 2014-2016

6 Vetovoimaiset työyhteisöt

1. Osaavat ja hyvin toimivat työyhteisöt
2. Optimaalinen henkilöstörakenne asiakas- ja potilastyöhön.

5 Palvelujen saatavuus ja tuottavuus paranevat

1. Palvelun saatavuus paranee keskeisten toimintojen palvelulupausten mukaisesti.
2. Varmistetaan lakisääteisten määräaikojen toteutuminen.
3. Kuntalaisten itsehoitoa ja omahoitoa, omaishoitoa sekä palveluneuvontaa ja palveluohjausta vahvistetaan.
4. Toiminnan tuottavuus paranee välitöntä asiakastyötä ja asiakkaiden määrää lisäämällä.

1 Palvelukulttuuri uudistuu

1. Palvelu käynnistyy ensimmäisessä kohtaamispaikassa ja asiakas pääsee palveluihin joustavasti. *"Tulit juuri oikeaan paikkaan. Miten voin auttaa?"*
2. Hoidon jatkuvuus turvataan työtapoja uudistamalla.

Hyvinvointia, terveyttä ja sosiaalista turvallisuutta helsinkiläisille

4 Palvelurakenne kevenee

1. Lapsi ja nuori tulee autetuksi omassa lähiyhteisössään.
2. Psykiatrian ja päihdehuollon asiakkaiden sairaala- ja laitosjaksot lyhenevät ja toistuvat sairaala- ja laitosjaksot vähenevät.
3. Iäkkäiden ja alle 65-vuotiaiden toimintakyvystään alentuneiden kotiin annettavat ja kotona asumista tukevat palvelut lisääntyvät ja

2 Väestön terveys- ja hyvinvointierot kaventuvat

1. Terveysvaikutusten arviointi vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon.
2. Tupakointi ja päihteiden käyttö vähenevät sekä ylipainoisten helsinkiläisten määrä vähenee.
3. Hyvinvoinnin ja terveyden suhteen huono-osaiset ovat avainasiakkaita.
4. Koulutukseen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee.

3 Integroidut palvelut ja hoito

1. Parannetaan ikääntyneiden ja monisairaiden palveluketjun sujuvuutta.
2. Päihde- ja mielenterveyspalveluja tarvitseva asukas saa hoidon tarpeen arvion jättämättä sekä hoitosuunnitelman, hoidon ja kuntoutuksen ja palvelut viiveettä oikeassa paikassa.
3. Turvattu asumispolku lastensuojelun laitoshuollossa oleville nuorille.
4. Integroidut tukipalvelut auttavat jatkuvassa palvelutuotannon parantamisessa, toiminnan kehittämisessä ja tiedolla johtamisessa.

